Št. 235 Poštnina plačana v gotovini (tassa corrisposta con la posta) V Trstu, v četrtek 5. oktobra 1922 Posamezna številka 20 cent. Letnik XLVII

Izhaja, izvzemši pondeljek, vsak dan zjutraj. Uredništvo: ulica sv. Frančiška Asiškega št. 20, I. nadstropje. Dopisi naj se pošiljajo uredništvu. Ne frankirana pisma se ne sprejemajo, rokopisi se ne vračajo. Izdajatelj in odgovorni urednik Anton Gerbec. — Lastnik tiskarna Edinost. Tisk ... Naročnina znaša za mesec: L 7.—, 3 mesece L 19.50, pol leta L 3[illegible]. Za inozemstvo mesečno 4 lire v[illegible]. — Telefon uredništva [illegible] št. [illegible]

EDINOST

Posamezne številke v Trstu in okolici po 20 cent. — Oglasi se računajo v širokosti ene kolone (72 mm.) — Oglasi trgovcev in obrtnikov mm po 40 cent. osmrtnice, zahvale, poslanice in vabila po L 1.—, oglasi denarnih zavodov mm po L 2. — Mali oglasi po 20 cent. beseda, najmanj pa L 2. — Oglasi, naročnina in reklamacije se pošiljajo izključno upravi Edinosti, v Trstu, ulica sv. Frančiška Asiškega štev. 20, I. nadstropje. — Telefon uredništva in uprave 11-57.

SPLOŠNA OFENZIVA

Dogodki, ki se odigravajo zadnje dni okoli nas v Julijski Krajini in v Južnem Tirolu med našimi sousodniki tirolskimi Nemci, nam dokazujejo, da so sovražniki pravične uredbe naše uprave in sovražniki mirnega in poštenega sožitja in sodelovanja med italijanskim plemenom in drugorodci začeli proti našim deželam splošno ofenzivo, ki ji je cilj, da nas vrže v grozno moralno, gospodarsko in narodno sužnost. Ofenziva se je začela z znanim fašistovskim ultimatumom občinskemu zastopu svobodnega mesta Bocena v Južnem Tirolu. V tem ultimatumu se je zahtevalo, da mora pravilno in zakonito izvoljeni bocenski župan dr. Perathoner odstopiti, da se mora mestna policija razpustiti in nadomestiti z državno in slednjič da se mora cela izmed tamkajšnjih štirih nemških šol izpremeniti v italijansko. Da dajo svojim zahtevam čim večji poudarek, so fašisti pod vodstvom poslanca Giunte zasedli mesto. Kakor vedno se je obnašala vlada tudi to pot skrajno cinično in sramotno. Iz strahu pred fašistovskim navalom in pod pretvezo, da zahtevajo to interesi javnega reda, je hitro preklicala odlok o potrditvi Perathonerja za župana bocenske občine in se je torej vdala fašistovskim zahtevam, kljub temu, da so bile popolnoma protizakonite in so šle le za tem, da se zakonitim potom ustvarjeni položaj nasilno izpremeni. To še ni bilo zadosti. Vlada je šla dalje in je dopustila tudi zasedbo mestne hiše. Razume se, da bocenski občinski svet spričo takega zadržanja vlade ni mogel braniti avtonomnih pravic svojega mesta in je moral popustiti glede vseh zahtev. Skušal je rešiti mestno nemško šolo, toda zaman, šolsko poslopje so konfiscirali nepoklicani elementi in na svojo roko otvorili šolsko leto za par tamkajšnjih italijanskih otrok. Sklep vsega tega dirndaja je bil ta, da je moral odstopiti ves bocenski občinski svet.

«Bitka» v Bocenu, ki se razteza tudi na druge nemške občine Južnega Tirola, pa predstavlja le en del ogromne fronte, na kateri so sprožili «prijatelji» novih pokrajin svojo odločilno ofenzivo. Ofenziva divja tudi na fronti naše Julijske Krajine, kjer je protijulijska reakcija izvojevala ravno te dni velik uspeh, ki se ga po pravici veseli. Medministrstvena komisija za tržaški promet — kolika ironija v tem naslovu! — je pokopala pred kratkim toliko pričakovano svobodno luko. Tržaški in julijski krogi, ki so pričakovali, da bo vlada z uvedbo svobodne luke omogočila Trstu gospodarsko in trgovsko obnovitev, do katere ima naše mesto neoporečno pravico in zanje vse zemljepisne predpogoje, so morali požreti kruto razočaranje.

Ofenziva proti julijskim pokrajinam in njihovim življenskim interesom je tako splošna, da so bili v ta namen mobilizirani tudi nedorasli dijaki italijanskih srednjih šol Julijske Krajine. Povodom otvoritve šolskega leta smo imelo splošno stavko dijakov in profesorjev. Šolska uredba v novih pokrajinah je priznano boljša kot v stari Italiji. Najvplivnejši italijanski pedagogi priznavajo, da je pouk po naših srednjih šolah sicer strožji, toda ravno radi tega boljši in resnejši nego v starih pokrajinah. Vsled tega je bil ves trezni del julijskega javnega mnenja obeh narodnosti za to, da se v didaktičnem oziru naše šole ne smejo izenačiti s šolami iz starih pokrajin, ker bi to pomenilo zamenjati dobro za slabše. Toda skrivni glavni štab, ki vodi sedanjo protijulijsko ofenzivo, ni bil tega mnenja. Dijakom srednjih šol je predstavil olajšave, ki jim nudi učni red iz starih pokrajin, v najbolj rožičastih barvah in tako jih je lahko pridobil za splošno šolsko stavko, ki si je postavila «patriotični namen» izsiliti izenačenje novih pokrajin z materjo domovino tudi na šolskem polju. Spričo takega patriotičnega pomena šolske stavke so se morali pridružiti tudi profesorji in stavka je bila zares splošna. Oblastva so šolarje milostno sprejela v avdijenci in pohvalila njihov patriotizem in njihovo — disciplino! Mosconi in Pitacco sta obljubila posredovanje pri vladi in tako je šla šolska mladina začasno zopet v šolo.

Najvažnejši odsek na vsej tej protijulijski fronti pa je brezdvomno najnovejši fašistovski naskok na naše avtonomije. Pred par dnevi so poslali fašistovski zastopniki županu Pitaccu spomenico, v kateri zahtevajo, naj poskrbi, da bo tržaški deželni zbor sklican. Spomenica vsebuje ukaz, da se bo moral deželni zbor izjaviti proti ohranitvi avtonomije. Že pred meseci je bila stavljena taka resolucija in fašisti so zahtevali tedaj, da se mora določiti vnaprej rok, v katerem naj tozadevna komisija odgovori. Demokratična večina je ta predlog odklonila in izročila predlog komisiji brez določenega roka za odgovor. Toda fašisti zahtevajo sedaj odgovor in njihove zahteve so enakoveljavne ukazom, kakor nam kažejo vse izkušnje zadnjega časa. Vsled tega si lahko že vnaprej mislimo, kakšen in kako svoboden bo predstoječi sklep tržaškega deželnega zbora o avtonomiji. Fašisti pa polagajo na ta sklep posebno važnost, ker je tržaški deželni zbor edini izvoljeni deželni zbor v Julijski Krajini. Kot takšen da se mora smatrati za tolmača volje prebivalstva ne samo Trsta, temveč vseh naših pokrajin!!!

Ofenziva je torej splošna in nenavadno srdita. Vsi življenski interesi naše dežele so v veliki nevarnosti, da se pogreznejo v žrelo nenasitnega kapitalizma starih pokrajin in njegovih zvestih pomočnikov — notranjih imperialistov in od sovraštva zaslepljenih šovinistov. Nevarnost je tem večja, ker vlada cinično izkorišča proti nam vsak položaj, ki ga pred njenim nosom umetno ustvarjajo strankarski agitatorji. Kakor nam je jasno dokazal slučaj z Bocenom, so vladi fašistovske koncentracije in zasedbe le skrajno dobrodošle pretveze, ki jih spretno izrablja kot izgovor za svoje reakcionarne in zatiralne odloke proti novim pokrajinam in proti interesom njihovega prebivalstva. Pod to krinko vlada skrbno skriva svoje prave namene, toda ne zadosti spretno, da bi jih ne bilo mogoče izpoznati in razkrinkati.

Prebivalstvu novih pokrajin in vsem pravim prijateljem resničnega pomirjenja in sodelovanja med obema plemenoma pripravlja ta splošna ofenziva nova bridka presenečenja. Na obzorju naše dežele se zbirajo črni oblaki, nove nevihte, ki nam oznanjajo nove preizkušnje, v katerih bomo morali zastaviti vse svoje moči in vso svojo politično spretnost.

Italija

Kongres socialistične stranke — Hrupna seja — Zmaga maksimalistov — Reformisti izključeni iz stranke

RIM, 4. Ko je bila seja zopet otvorjena in se je prečitala brzojavka francoske socialistične stranke, ki izraža voščila, da bi se ohranila edinost v stranki, se je oglasil k besedi Serrati, ki je odgovarjal na izvajanja predgovornikov. On govornik je bil vedno povspeševatelj tretje internacionale še prej nego se je dvignila. Leta 1919. so vsi mislili na mogočnost revolucionarnega gibanja ne samo v Italiji ampak po celem svetu. Tudi tedaj, ko je Lenin odredil izključitev desnih, smo bili mi proti temu, ker smo vedeli, da ste tudi vi za revolucijo. Takrat smo imeli pogum biti nasprotnega mnenja kakor Lenin. Mi smo vedno hoteli edinost, toda za revolucijo. Vi desni, ste želi sodelovanje pri boljši vladi, mi pa nočemo ničesar. Vi hočete na desno, mi pa na levo, ker na vrhu ni mogoče ostati. Vzdržati edinost bi pomenilo nadaljevati leto za letom polemike, ki so onemogočile vsako delovanje naše stranke. Zadeva se ne da več zavlačevati, treba se je odločiti danes. Po mojem mnenju ne obstoja razlika med socializmom in komunizmom. Je pa velika razlika med socializmom in reformizmom. Reformizem je zanikanje socializma. Vi, desni, delate politiko buržoazije, vi, ki ste glasovali za tretjo internacionalo, ste le zastopniki angleškega imperializma ter onih, ki so bili za vojno. Pri teh besedah je nastal strašen hrup, od vseh strani so letele opazke na Serratija, ki je zastonj poskušal, da bi nadaljeval svoj govor. Zapustil je govorniški oder. Levica je začela peti internacionalno himno, desnica pa delav. pesem. Čez dobre pol ure se je hrup polegel in Serrati je na kratko zaključil svoje izvajanje pozivljajoč stranko, naj se vrne k revolucionarizmu ter najde samo sebe. Nato je bila seja prekinjena in pregledalo se je pooblastila; izhajajo sledeče številke: V stranko vpisanih 73.065; glasuje 61.225; ne glasuje 11.840, od teh je 3180 izjavilo, da se bodo vzdrževali glasovanja. Seja se je nato zopet otvorila in vnela se je živa razprava, kako naj se glasuje. Musatti in Modigliani sta povdarjala, da je treba vpoštevati tiste, ki se izrecno vzdržujejo glasovanja, ker tisti del, ki bo pri glasovanju dosegel večino, ne bo imel absolutne večine, ampak samo relativno. Konečno je pa prodrl predlog, da se tisti, ki se vzdržujejo, ne upoštevajo pri glasovanju. Po daljši debati, ki je razjasnila še nekatere modalitete, se je prešlo k glasovanju za unitarno ozirema maksimalistično resolucijo. Izid glasovanja je sledeči: Maksimalisti so dobili 32.106 glasov, unitarci pa 29.119. Ta izid je bil razglašen včeraj ob 23. uri. S tem je razkol v socialistični stranki zapečaten. Danes zjutraj se je unitarna manjšina sestala v poslopju ljudske univerze. Navzočih je bilo kakih 200 oseb, poslancev, delegatov in somišljenikov. Poslanec Nofri je poročal o močeh, s katerimi lahko razpolaga ta manjšina v posameznih pokrajinah. Posl. Turati je povdarjal, da tej frakciji pritiče ime «italijanska socialistična stranka». Predlagal je, naj bo novo glasilo stranke «La Giustizia» ter opozoril, da bo treba revidirati ideologično imetje stranke. Campanozzi je predlagal, naj se stranka imenuje «italijanska unitarna socialistična stranka» ter naj se določi Milan kot sedež osrednjega odbora. Posl. Modigliani je zaključil razpravo s pozivom, naj se dnevni red zborovanja spopolni ter vtaknejo kot nove točke: Pravila stranke in vprašanja pristopa h kaki internacionalni skupini. Popoldne bo nejavno zasedanje.

Zadnja zapreka za avstrijsko posojilo odpadla — Italijanski ugovori sprejeti

RIM, 4. Lahko se reče, da je vprašanje obnove Avstrije nastopilo pot k rešitvi. Italija je bila pripravljena stopiti v krog porokov za avstrijsko posojilo, predlagano od sveta Društva narodov, toda pod pogojem, da kontrola ne bo poverjena eni sami osebi, ampak komisiji vseh garantirajočih držav. Svet Društva narodov je popolnoma ugodil italijanski zahtevi. Italijanski ugovor ni imel namena ne zavlačevati ne preprečati akcijo za pomoč Avstriji; zabraniti je samo hotel, da ne bi ustanovitev enega samega kontrolorja postala sredstvo partikularistične politike v rokah ene posamezne države. Ta nevarnost je odstranjena. Izginil je kontrolor in posli, ki bi jih po Balfourjevem načrtu izvrševal ta kontrolor, preidejo na odbor garantirajočih držav, ki se bo zval «nadzorovalni odbor». Ta bo imel poslovodjo, ki bo vsak mesec poročal odboru. Vsi pogoji posojila bodo določeni po tem odboru, kateri bo imel tudi nalogo, da odobri vse važnejše čine v poslovanju s posojilom. Sporazum, ki se je dosegel, je za Italijo posebne važnosti, ker ji da tisto prevladovanje v vsej zadevi, ki ji gre kot edini velesilt, katera meji na avstrijsko republiko. Zdi se tudi, da bo predsedniško mesto v nadzorovalnem odboru pripadlo Italiji.

Iz Ženeve prihaja vest, da je sedaj odstranjena zadnja zapreka za avstrijsko posojilo in da bo dotična pogodba danes podpisana in že jutri objavljena.

Fašisti nameravajo državni prevrat?

RIM, 4. Neka agencija za informacije objavlja vest, da izhaja iz zaupnih informacij verodostojnih oseb, da se fašisti mrzličavo pripravljajo na to, da zasedejo glavno mesto. O priliki občnega zbora fašistovske stranke, ki se ima pričeti, kakor napovedano, dne 22. t. m., bi se pričelo s koncentracijo fašistovskih sil. Od tega dne do 4. novembra se ima ta koncentracija nadaljevati. Povod za to naj bi dala slavnost, ki se bo vršila dne 4. novembra, ko se bo izročila zlata svetinja za hrabrost materi znanega bersalierja Enrica Toti, ki je našel junaško smrt na fronti. Načrt fašistov bi bil sledeči: Najprej bi zasedli s svojimi četami poslopje parlamenta. Istočasno bi bil izdan proglas, s katerim se odstavljajo zakonodajne oblasti ter se ustanovi odbor za javni blagor, kateri bi prevzel vodstvo vsega gibanja. Ta odbor za javni blagor bi imel posebna navodila, da zasede vsa ministrstva ter jih odstavi, če ne pristopijo h gibanju. Po teh prvih korakih bi šla h kralju posebna komisija, sestavljena iz enega generala (Cappello), enega ekonomista (Vilfredo Pareto) in enega parlamentarca (Ciano ali Giurati), katera bi vladarja obvestila o razlogih in ciljih prevrata ter ga prosila, da sankcionira dovršene dogodke, da takoj razpiše volitve ter imenuje začasno vlado nad strankami, katera naj bi ščitila javni red ter normalni potek življenja v državi, ki po namenih fašistov ne sme biti moteno z vsem omenjenim podjetjem za državni prevrat.

V fašistovskih krogih se ne prikrivajo težkoče za popolni uspeh tega načrta, toda prevladuje naziranje, da je položaj dozorel in da je vsako odlašanje škodljivo ciljem, za katerimi stremi fašistovska organizacija in program.

Listi to vest različno tolmačijo. Edini so si v tem, da je izrodek domišljije, toda način kako se ta vest širi, sili k tolmačenju, da je čas, da se revidira parlamentarni položaj ter razpišejo nove volitve, ker bi drugače prišlo do poostritve fašistovskega gibanja.

Občinski svet v Bocenu odstopil

BOCEN, 4. (S.) Včeraj se je vršila v stolni cerkvi običajna cerkvena slavnost ob otvoritvi šolskega leta. — Občinski svet je odstopil. Guvernator Credaro je podpisal odlok, s katerim se definitivno imenuje dr. Avgust Guerriero za vladnega komisarja za občino Bocen. Fašisti so že začeli odhajati. Nekaj sto jih je že sinoči zapustilo Bocen.

Jugoslavija

Demisija vlade odgodena

BELGRAD, 4. Demisija vlade je bila odgodena. Včeraj dopoldne se je vršila seja ministrskega sveta, na kateri je razvil ministrski predsednik Pašić svoje mišljenje o notranjepolitičnem položaju. Vlada brez zaupanja svojih strank ne more obstojati. Zato je postalo vprašanje ostavke aktualno. Pašić meni, da je treba predvsem čuti mnenje obeh velikih klubov, radikalskega in demokratskega.

Ker je demokratski glavni odbor že sklican za 10. t. m., bo tudi radikalna stranka čim preje storila svoje sklepe, naj se končna odločitev o demisiji odgodi. Pašić smatra, da z ozirom na zunanjepolitično situacijo in na velike ter nujne upravne in zakonodajne naloge sedaj ni časa za eksperimente. On je tudi odločno proti razpustu parlamenta in razpisu volitev v sedanjem trenutku.

Pašićev predlog, da se vprašanje demisije odgodi do odločitve v demokratskem in radikalskem glavnem odboru, je bil soglasno odobren.

Ako ne pride do demisije, se bo skupščina sestala še-le v ustavno določenem roku, t. j. 20. oktobra.

Odgoditev demisije se v političnih krogih živahno komentira. Govori se tudi, da jo je pripisovati vplivu krone zlasti še z ozirom na zunanji položaj.

Libeliče pri Dravogradu prisojene Jugoslaviji — Osvobodilna slavnost

LJUBLJANA, 4. Predvčerajšnjim se je vršila v Libeličah nad Dravogradom, ki so bile v soboto v zmislu sklepa razmejitvene komisije službeno predane jugoslovenskim oblastem, velika narodna svečanost v proslavo osvoboditve. Prijazna koroška vas si je nadela praznično obleko. Vse hiše so bile v zastavah in zelenju. Proslave se je udeležila velika množica iz bližnje in daljnje okolice. Tudi mnogo Mariborčanov je prispelo; pridružili so se Dravogradčanom in okoličanom in z njimi skupno, z godbo na čelu odšli v Libeliče, kjer jih je pozdravil domači, a med avstrijsko okupacijo izgnani župnik Vogrinec. Slavnost je zaključila cerkvena slovesnost, ki ji je sledila lepa narodna zabava.

Beg enega Rathenauovih morilcev iz Osijeka

ZAGREB, 4. Osješki «Jug» poroča: Tukaj se je zadnje čase držal neki inženjer, ki je bil pod imenom Konrad Block v službi pri tukajšnji tvrdki «Leandra». Pred par dnevi pa sta ga obiskala dva Nemca, ki sta mu dala veliko denarja, nakar je Block takoj izginil. Za petami so mu bili nemški detektivi. Mož je bil tretji morilec bivšega nemškega zunanjega ministra Rathenaua in je bil svoje čase angleški linijski častnik. Zdi se, da je Block zbežal na Madžarsko.

Čehoslovaška

Sestanek med Benešem in Schanzerjem

PRAGA, 4. Ministrski predsednik dr. Beneš odpotuje koncem tega tedna v Benetke, kjer se dne 9. oktobra sestane z italijanskim zunanjim ministrom Schanzerjem. Kakor se govori, se je dr. Beneš še pred svojim odhodom iz Ženeve sporazumel glede tega sestanka s Schanzerjem. Glavni predmet tega posvetovanja bo tvorilo avstrijsko vprašanje, vendar pa bosta razpravljala tudi o drugih vprašanjih srednjoevropske politike. Z ozirom na odhod dr. Beneša iz Prage se pričakuje demisija čehoslovaške vlade še danes ali jutri. Vendar se objavi sestava nove vlade šele koncem tedna.

Poljska

Spor med Čehoslovaško in Poljsko zaradi Javorine poravnan

VARŠAVA, 4. Spor med Poljsko in Čehoslovaško zaradi Javorine je rešila medzavezniška razmejitvena komisija. Komisija je sklenila razdeliti sporno ozemlje in ločiti od Poljske dve poljski občini s kakimi 1500 prebivalci, kateri bosta priključeni Čehoslovaški kot odškodnina za delno izgubo Javorine.

Nemčija

Nemčija bo dobavljala Jugoslaviji vagone na račun vojne odškodnine

BERLIN, 4. «Berliner Tageblatt» javlja iz Beograda, da se je med jugoslovenskim prometnim ministrstvom in delegati zveze nemških industrijcev sklenil dogovor, da bo Nemčija za skupno vsoto, ki gre Jugoslaviji iz reparacijskega fonda za prihodnja leta, dobavljala jugoslovenskemu prometnemu ministrstvu ozkotirne in normalne osebne in tovorne vagone. Zapisnik o tem dogovoru je bil včeraj podpisan.

Opazke agencije «Wolff» k izjavam Vivianija — Napoved službenega odgovora

BERLIN, 4. Neka nota agencije «Wolff» pravi: Najbrže se bo dal s kompetentne strani odgovor na Vivianijeve besede in izjave, ki se morajo smatrati za prenagljene in vsled tega površne. Viviani po svojih lastnih besedah ne pozna objave barona Ronbergerja; iz tega pa sledi, da ne upošteva novih dejstev, ki jih je imela za posledico imenovana objava, ter ponavlja staro francosko verzijo. Nerazumljivo je, kako more Viviani reči, da bi moral govoriti Wirth o diplomatskih arhivih z večjo zmernostjo, ko ima vendar njegova vlada nemške tajne arhive tako kompletno na razpolago, da g. Viviani lahko citira tajne nemške dokumente, dočim drži francoska vlada svoje arhive tako skrbno zaprte. Nasproti tem nedotaknjenim nemškim dokumentom obstaja 160 dokumentov s francoskim rumenim pečatom iz l. 1914., katerih večina pa je ponarejena, kot se je dognalo.

Obravnava proti obtožencem radi umora Rathenaua

LIPSKO, 4. Včeraj se je pričela obravnava proti obtožencem radi umora ministra Rathenaua. Sodni dvor je zavrnil zahtevo zagovornika, naj se obravnava odloži ter se zadeva spravi pred poroto, ki da je kompetentna.

Koliko so popile čete zaveznikov ob Renu v letu 1921

BERLIN, 4. Agencija «Wolf» objavlja: Zasedne čete na renškem ozemlju so porabile v letu 1921. za 118,777.648 mark nemškega vina; k tej svoti je treba prišteti še vrednost 124.000 buteljk nemškega penečega se vina. Ti številki sta se posneli po bonih, katere rabijo zavezniške čete pri svojih dobavah; na podlagi teh bonov dobivajo namreč vino davka prosto. V označenih številkah so zapopadena po četah porabljena inozemska vina, ki so jih same direktno uvozile, ne da bi bile plačale zanje uvozne carine. Oprostitev vin, porabljenih po zasednih četah v letu 1921., od davka na vino je pripravila nemški fiskus ob 20 miljonov mark.

Francija.

K odgovornosti za minulo vojno — Poročilo ruskega opravnika poslov svojemu vnanjemu ministru julija 1914 — Agencija «Havas» zavrača netočne trditve nemškega kancleria Wirtha

PARIZ, 4. Agencija «Havas» objavlja: Nemški kancelar Wirth je podal glede odgovornosti za vojno izjavo, v kateri pripisuje ruskemu poslaniku v Parizu, Izvolskemu, sledečo trditev: «Nemčija živo želi, da bi se konflikt lokaliziral, ker bi imelo posredovanje drugih vlasti vsled obstoječih pogodb neogibno nepreračunljive posledice». O tej izjavi trdi kancelar Wirth, da je bila vsebovana v neki brzojavki, ki jo je poslanik oddal 24. julija 1914., ki pa ni bila priobčena v službenih objavah. Treba je nasproti trditvam kancelarja Wirtha poudariti, da Izvolskega 24. julija 1914. sploh ni bilo v Parizu, temveč da je bil takrat v Rusiji ter ga je v Parizu nadomestoval neki poslaniški svetnik kot opravnik poslov.

Agencija «Havas» podaja tudi celotno besedilo objave, ki jo citira Wirth. Iz tega besedila pa izhaja, da sta načrte, ki jih Wirth pripisuje ruskemu poslaniku v Parizu, v resnici izdelala poslanika Nemčije in Avstro-Ogrske. Evo iz ruščine prevedeno besedilo brzojavke, ki jo je poslal ruski opravnik poslov svojemu vnanjemu ministru: Pariz, 24. 7. 1914. — Nujno. — Avstrijski poslanik je dostavil danes ministru justice prepis note, ki je bila poslana v Belgrad. Dodal je podrobne razloge, že priobčene v listih. Nato je prišel k ministru justice nemški poslanik ter mu prečital izjavo, v kateri se ponavljajo avstrijski argumenti in katera naznanja, da bi bila Avstrija, ako Srbija avstrijsko noto zavrne ter zavzame izzivalno zadržanje, prisiljena rabiti pritisk in, ako bo treba, tudi vojaške mere. Na koncu te izjave je rečeno: «Nemčija smatra, da se mora vprašanje, za katero gre, rešiti neposredno med Avstrijo in Srbijo ter da je v interesu vlasti, da vprašanje omejijo prepuščajoč ga prizadetima dvema strankama. Nemčija živo želi, da se konflikt lokalizira, ker mora imeti posredovanje kake druge vlasti vsled obstoječih pogodb nepreračunljive posledice. (Berthelot, ki je bil pri razgovoru navzoč, je vprašal poslanika, ali se ima smatrati avstrijski korak za ultimatum ali samo za opozoritev). V primeru, da se Srbija ne podvrže na absoluten način avstrijskim zahtevam, bi bila potrebna vojaška akcija». Tako izjava nemškega poslanika. Poslanik ni hotel dati Berthelotu direktnega odgovora, češ da nima navodil, toda ako se sodi po njegovem tonu, se lahko smatra, da ni še izgubljeno upanje na rešitev incidenta potom avstrijsko-srbskih pogajanj. Berthelot mi je povedal, da je bivši minister Pichon govoril danes z avstrijskim poslanikom ter da je imel vtis, da Avstrija svojemu koraku ne pripisuje značaja absolutnega ultimatuma.

Zveza narodov

Sporazum med zavezniki in Italijo glede Avstrije dosežen

ŽENEVA, 4. Odbor Društva narodov pod predsedništvom Balfoura je imel nocoj med 18 in 20 svojo zadnjo sejo. Vzel je na znanje, da je italijanska vlada sprejela načrt, ki ga je izdelal odbor petorice. Ta sprejem je bil podvržen nekaterim podrobnim popravam, na katere je odbor popolnoma pristal. Italijanska vlada je izrazila željo, da bi bila finančna in gospodarska kontrola Avstrije v rokah komisije, katere sedež bo v Ženevi in v kateri bo zastopana tudi Italija, namesto v rokah nevtralnega zastopnika Društva narodov, ki se bo nahajal na Dunaju. Bil je dosežen sporazum na podlagi formule, ki je zadovoljila vse.

Tako je avtsrijsko vprašanje popolnoma in srečno rešeno. Svet Društva narodov bo imel danes privatno sejo, na kateri bo vzel sporazum uradno na znanje. Popoldne se bo vršila javna seja, na kateri bodo objavljeni zapisniki.

Anglija

Vojna na Irskem

DUBLIN, 4. Vojna med vladnimi četami in vstaši se nadaljuje uspešno za vstaše. Tristo vstašev pod poveljništvom generala Nikena je napadlo včeraj posadko v Omeatu, sestavljeno od vladnih čet. Omeat se nahaja kakih 70 km severozapadno od Belfasta. Posadka je bila prisiljena zapustiti položaje. Ker so prišla ojačenja, se je začela srdita bitka. Deset vstašev je bilo ubitih, 13 pa ujetih. Vstaši so ostali gospodarji mesta.

Avstrija

Drugi mednarodni sociološki kongres na Dunaju

DUNAJ, 4. Otvoril se je drugi mednarodni sociološki kongres. Italijo zastopajo profesorji Cosentini in Borgatto iz Turina, Morselli iz Genove in Groppari iz Modene. Na dnevnem redu so važna vprašanja o mednarodnem pravu, o politični ekonomiji, o razorožitvi, o delavskih in ženskih vprašanjih.

Grško-turška vojna

Venizelosevi nameni.

LONDON, 4. Venizelos je obiskal včeraj ministra vnanjih stvari. Smatra se, da njegov pogovor z ministrom vnanjih stvari in vojnim ministrom ni bil ravno zadovoljiv, kajti Venizelos je sklenil ostati še nadalje v Londonu.

V pogovoru z urednikom lista «Evening News» je izjavil Venizelos: Res je, da sem nameraval oditi v Pariz včeraj, toda imel sem opraviti tukaj in se mi ni zdelo primerno oditi prezgodaj. Odšel bom v Pariz jutri.

Venizelos ni hotel povedati, ali je zadovoljen s pogovori v zunanjem ministrstvu, ali pa ne. Venizelosev tajnik je izjavil istemu uredniku, da bo Venizelos vprašal po svojem prihodu v Pariz ministrskega predsednika za njegovo mnenje glede tega, ali naj sprejme zastopništvo Grčije v zapadni Evropi. Smatra se — piše «Evening News» — da bo Venizelos morda izpremenil svoj sklep, da se ne bo več udeleževal političnega življenja v Atenah. Ta izpremenba sklepa bivšega grškega ministrskega predsednika je baje posledica pogovora, ki ga je imel snoči z lordom Curzonom.

Iz Aten javljajo medtem, da je začasni izvrševalni odbor sprejel člane sv. sinoda, katerim je izjavil, da je sklenil priznati armenskega patriarha Meledika in tako narediti konec cerkvenemu razkolu. Zastopniki sinoda so izjavili, da se bodo ravnali po tem sklepu.

Nova grška vlada uživa baje v deželi popolno zaupanje. Od vseh strani prihajajo vdanostne brzojavke. Grki iz Galipolja so poslali vladi brzojavko, v kateri izjavljajo, da so jo pripravljeni podpirati z vsemi močmi v borbi za svobodo.

Zdi se pa, da Anglija ni navdušena za novi položaj v Grčiji. Agencija «Reuter» pravi z ozirom na podpis angleškega poslanika v Atenah v knjigo obiskovalcev v kraljevi palači, da se ta čin nikakor ne sme smatrati za korak nasproti priznanju novega režima v Grčiji. Predpostaviti se mora, da se je poslanik Sindey podpisal v knjigo obiskovalcev z namenom, da naredi nekaj, kar bi pospešilo ustalitev položaja. Razume se, da Anglija ne bo rešila sama vprašanja priznanja novega režima v Grčiji. Dobro je, če se pripomni, da se bo Anglija bavila s tem vprašanjem svoj čas, ko se položaj v Grčiji ustali, skupno z zavezniki in da ne bo naredila nič, kar bi jo moglo vezati, ne da bi se prej posvetovala z zavezniki.

Otvoritev turško-zavezniške konference v Mudaniji

LONDON, 4. Včeraj so prišli zavezniški in turški zastopniki v Mudanijo. Zavezniški generali so prišli v Mudanijo zjutraj in so se sestali že predpoldne k preliminarni seji. Ob 3. popoldne so se sestali s turškim zastopnikom Izmet pašo. Konferenca se začne še-le danes, ker se pričakuje prihod grškega generala.

Konference se ne bo udeležil noben novinar. Veliki generalski stan bo objavljal poročila, ko bo smatral to za potrebno. V angleških in amerikanskih krogih vlada veliko razburjenje zaradi vesti, da se novinarji ne bodo smeli udeležiti konference v Mudaniji.

Kakor javljajo iz Smirne, ni prišla tja še nobena vest glede konference v Mudaniji. V uradnih krogih vlada velik optimizem glede izida konference.

Po ovirkih se doznava, da je Izmet paša, ki zastopa Mustafo Kemala, stavil kot pogoj za uspeh pogajanj, da Grki povsem izpraznijo Tracijo do meje, določene na zadnji konferenci v Parizu in da se na vsem ozemlju uvedeta turško orožništvo in turška politična uprava. Mogoče bo angorska vlada pristala na to, da zasedejo Tracijo do končne določitve njene usode zavezniški oddelki.

Kakor se doznava na drugi strani, bodo zavezniški generali predlagali, naj bi medzavezniški vojaški oddelki zasedli Tracijo postopno, ko jo bodo zapuščali Grki, postopno, ko jo bodo zapuščali Grki. V evrop. in turških krogih v Carigradu vlada na vsak način velik optimizem.

Kakor je izjavil Hamid beg, bo konferenca v Mudaniji dokončala svoje 24 urah. V londonskih uradnih krogih smatrajo vendar, da bo konferenca v Mudaniji trajala vsaj dva dni. Tekom jutrišnjega dneva bo medtem približno znano, kako se bo končala.

Po konferenci v Mudaniji se bo sestala, bržkone v Skutarih, mirovna konferenca.

Amerika in vzhodno vprašanje

PARIZ, 4. Listi javljajo iz Washingtona: Bela hiša izjavlja, da se stališče Zedinjenih držav nasproti vzhodnemu vprašanju ni izpremenilo. Čeravno nekateri smatrajo, da bi vlada morala poslati na vzhod vojsko, vlada vendar odklanja vsako vojaško akcijo, ki bi ne imela nobene veljave. Zedinjene države so naredile vse mogoče, da preprečijo nepotrebne žrtve.

Turki zapustili nevtralno zono — Rok za odhod tujcev podaljšan

CARIGRAD, 4. Iz Smirne javljajo, da so Turki zapustili nevtralno zono. Vesti o zbiranju turških čet okoli Bruse in Izmida so brez vsake podlage.

Javlja se tudi, da Turčija namerava podaljšati nedavno določeni rok za odhod tujcev iz Smirne.

V Carigrad je prispel mons. Marnaggi, ki ga je poslal papež, da se sporazume z Mustafo Kemal pašo zaradi preprečitve «Patrisa».

BOJ ZA AZIJSKA VRATA

Sedanja grško-turška vojna nas spominja na starodavne perzijske vojne med Grki in perzijskim cesarstvom. Toda kakšna razlika med tedaj in današnjo vojno! V tistih slavnih časih so po številu neznatna grška plemena najprej zavrnile s sijajnimi zmagami vpade ogromnih perzijskih vojska na evropsko grško ozemlje. Imena Maraton, Termopile, Salamis, Plateje se bleste v svetovni zgodovini, kot znamenita bojišča, kjer je neizmerna hrabrost in požrtvovalnost majhnega naroda strla moč vpadnika in ga pregnala nazaj v Azijo. In tedaj so prešla grška plemena v napad in osvobodila grške obrežne kraje v Mali Aziji. To je bila najslavnejša doba grškega naroda.

Današnji Grki so podedovali po svojih dedih deželo, ime in jezik, toda v resnici je to popolnoma drug narod. Zakaj, odkar so si Macedonci podvrgli grški polotok, niso živeli več Grki svoje državno življenje. Postali so zaporedoma plen raznih in končno svetovnih zmagovalcev, Rimljanov. Potem je prišlo preseljevanje narodov, delitev rimskega cesarstva, križarske vojske, turški vpadi. Najrazličnejša ljudstva so se valila po balkanskem polotoku ter pustila sledove za seboj, ki se ne dado izbrisati.

Veličina nekdanjih grških junakov je gotovo prevzela današnje voditelje grškega naroda, da so hoteli napraviti novo Veliko. Grško Grški imperialistični sanjači so imeli pred seboj zopet Carigrad, starodavni Bizanc, kot poslednji smoter. Odtod bi se potem dala vladati obširna ozemlja prednje Azije in Balkan in bogve kje so se končali te predrzne misli grških imperialistov.

Blesk nekdanje slave je zaslepil ošabne generale, da niso znali presoditi energije, moči in volje svojega naroda, ko so se spustili v takšno vratolomno podjetje, ki se je končalo s takšnim nezaslišanim porazom. Pomisliti moramo, da so imeli Grki veliko ugodnejši položaj od Turkov. Njihovo število je bilo vsaj dvakrat toliko kakor število Kemalove armade, z vojnim materialom so bili v primeri s sovražnikom izvrstno preskrbljeni, zakaj podpiral jih je angleški kapital, ki je bil zainteresiran na grški zmagi. Toda premagal jih je Kemal paša s svojimi raztrganimi in lačnimi tolpami, skoraj brez topov in municije in jih pognal kot blisk v morje. V dobrem tednu je bilo vse izvršeno. Tako so Grki ne samo zaigrali vso maloazijsko posest in svojo junaško lavo, ampak izgubili bodo najbrže Tracijo in zakrivili ponosni prihod Turkov v Evropo.

Verjetno je, da bi se Grki ne bili spustili v tako dolgotrajno vojno, ako ne bi bili imeli angleške podpore. Angleži so bili pač zainteresirani, da Grki tišče k tlom Turke, zakaj Angležem se je šlo za morske ožine, ki vodijo v Črno morje in ki so važna vrata za vhod v Azijo. S sevreško pogodbo so se mislili Angleži za vedno vsesti v Carigradin obdržati mesto vratarja, od katerega milosti bi bili odvisni številni potniki, ki morajo ven in noter. Če pomislimo, da sedi Angleška na Gibraltarju, ob Suezu, tedaj bi bila posest Carigrada lepo zaokrožila angleško moč. Sredozemsko morje je tako lepo na vse tri strani zaprto, in to Sredozemsko morje je nekaka prostorna predsoba za vstop v azijske in deloma afriške «dvorane». Razmeroma je prišla Anglija zelo po ceni do težkih ključev omenjenih treh morskih ožin. Posest morskih ožin je za Anglijo velike politične in gospodarske važnosti. Zato je umevno, ako se Anglija tako krčevito drži Carigrada in varuje takozvano nevtralno zono pred Kemalovo vojsko. Precej verjetno je, da ne bo Anglija tako po ceni izpustila carigrajskih ožin iz svojih kramarskih rok. Zato bo pač uporabila vse svoje sile in vso svojo diplomatsko zvijačnost. Najbrže bodo zopet tuji narodi krvaveli za angleške interese.

Toda nasprotnik je zelo močan. Zakaj temu angleškemu vsiljenemu vratarstvu se ne upira le slaba Turčija, ki bi vkljub Kemalovi zmagi znala podleči angleški sili. Za Turčijo stoji ogromna Rusija, ki posega zopet z odločilno besedo v evropsko politiko. Rusija zahteva čisto jasno in odločno: Ne Angleži, ne Francozi, ne Italijani nimajo odločati o morskih ožinah. Vprašanje morskih ožin se tiče samo tistih narodov, ki prebivajo ob Črnem morju, med temi so tu tudi Rusi in njeni zavezniki. Odločni nastop in precej krepki ton ruskih protestnih not, nam dokazuje, da so Rusi precej samozavestni in da se čutijo močne, ko se upajo tako drzno kljubovati mogočnim zapadnjakom.

Ruske težnje po izhodu na svetovna morja so starodavne. Ruski car Peter Veliki je sezidal stolno mesto ob Baltskem morju in delal dalekosežne načrte, ki so se bližali uresničenju ob vstopu Rusije v svetovno vojno. Zlasti je bila ruska politika preteklega stoletja pa do danes ustremljena za tem, da si Rusija pribori odprta vrata v Sredozemsko morje. In tu je imela Angleže za svoje največje nasprotnike, dokler niso Angleži dovolili carski Rusiji Carigrad in morske ožine. Carske Rusije ni več, ruskega imperializma ni več, sovjetska vlada se je odrekla vsaki nasilni politiki napram sosednim narodom in državam. Toda tudi sovjetska Rusija ne more uspevati brez svobodnega izhoda na morje. In carigrajske morske ožine zanimajo sovjetsko vlado, kakor so zanimale prejšnje carske vlade. Težnja po prostem izhodu na morje je ostala vkljub polomu starih ideologij. Tudi nova ideologija komunistične družbe ne more preko življenja. Ogromna država, kot je Rusija, mora imeti izhod na svetovna morja. Če skuša danes Rusija priti do tega izhoda zlepa in na prijateljski način v sporazumu s Turčijo, je to le oblika, bistvo pa je isto. Na vsak način pa hoče izrabiti Rusija turško zmago sebi v prilog. Pri tem jo vodijo še drugi nagibi. Gre se tudi za boj proti zapadu.

Ruska sovjetska vlada je v notranjosti utrjena, tako da je izključeno, da bi jo mogla kakšna nasprotna stranka bodisi nasilno, bodisi s preglasovanjem vreči. Toda od zapadnih vlasti ni pripoznana. Zapad ni še obnovil z njo diplomatskih stikov, protirevolucionarni elementi, ki so raztreseni po vsej Evropi, imajo še vedno preveč pristašev med državniki zapadnih vlasti in spletkarijo proti sovjetski vladi še vedno, upajoč na izpremembo v Rusiji. In najmogočnejši steber med sovražniki sovjetske Rusije je Anglija. Jasno je, da skuša Rusija oslabiti Anglijo na Vzhodu, kjer srka angleška svetovna moč največ sile. In turška zmaga, ki se je vesele vsi mohamedanci od Indije do Gibraltara, pomeni strašno nevarnost za angleško kolonialno posest v Aziji in Afriki. Splošno gibanje musulmanov utegne omajati angleške postojanke v Aziji in Afriki, Indija je v nevarnosti in Indija pomeni življenje ali smrt Anglije.

Tako sta se spopadli v Aziji Rusija in Anglija. Ta boj se vrši danes na majhnem ozemlju in zmagovalec je Kemal paša, toda za njim stoje miljoni musulmanskega sveta, za njim stoje miljonske rdeče armade Trockega. To je resna grožnja, zato je lahko razumeti odločnost ruskih protestnih not.

Francija, ki je gotovo še hujša nasprotnica sovjetske Rusije, se nahaja slučajno v istem položaju z Rusijo, zakaj obe se veselita turške zmage in angleškega indirektnega poraza. Vendar pa je v francoskem veselju precej pelina. Prvič ni v francoskem interesu, da vstaja sovjetska Rusija iz svoje neznatnosti in se predrzne vmešavati se na tak način v «evropsko politiko», drugič pa ima tudi Francija precej kolonialne posesti v Afriki, nekaj tudi v Aziji, kjer prebivajo musulmani. V podobnem položaju se nahaja tudi Italija. Zatorej ni prinesel grški poraz nobeni zapadni velesili nič dobrega. Škodoželjno veselje Francije nad angleško «smolo» in Italije nad grško katastrofo je skaljeno. Evropi grozi vnovič boljševizem, a musulmanski preporod kolonialnim državam.

Vsekakor pa prihaja Rusija zopet v Evropo, zakaj njeni zastopniki so pričeli dvigati prav glasno in zapovedujoče svoj glas. In zapadne velesile bodo morale hočeš nočeš upoštevati glas iz Moskve. Rusija postaja dan za dnem močnejši politični faktor v Evropi. Brez Rusije ne bodo mogli zapadnjaki delati nobenih računov, dasi so se vživeli v komodno brezobzirnost napram tako velikemu narodu, misleč da jim ne bo nikoli več stavil zaprek pri njihovih grabežljivih posegih.

Ob začetku šolskega leta 1922-1923.

(Po «Učiteljskem listu.»)

Pričenjamo novo šolsko leto. Pričenjamo, to se pravi, učitelji morajo na svoja mesta, otroci v razrede, stroj se začne gibati, ker je ukazano, da mora v tek. Kako se šolsko leto prične, to je drugo vprašanje.

Okrožnica gen. civ. komisarijata z dne 28. septembra 1921 pravi med drugim:

E poichè la missione della scuola in queste terre assurge a compito nazionale di particolare importanza, faccio sicuro affidamento, anche per l'avvenire, sulla fattiva collaborazione delle Amministrazioni scolastiche, dei funzionari e dei maestri in ispecie, i quali della scuola sono l'anima e l'inteletto. Questo appello intendo rivolgere in particolar modo ai maestri d'altra stirpe, nella leale e sincera cooperazione dei quali il Governo italiano pone fiducia, affidando ad essi l'educazione delle generazioni crescenti dei nuovi cittadini d'Italia, nelle cui libere istituzioni le popolazioni di altra stirpe troveranno libero sviluppo.

Ni kaj reči, ekscelenca Mosconi je podpisal lepe besede, ko je skušal urediti ljudsko šolo v Jul. Krajini. Toda za uredbo šolskega vprašanja lepe okrožnice ne zadoščajo in zato pričenjamo novo šolsko leto pod istimi, če ne slabšimi auspicijami kot dosedanja: stroj se zgane, ker je ukazano, da mora v tek!

Ni prvič, da govorimo o zdravem razvoju ljudskega šolstva v naši deželi. Žal, da so naše besede glas vpijočega v puščavi slej ko prej. Kamorkoli pogledamo, povsod vidimo, da razmere niso take, kakor bi morale biti in bi lahko bile. Vrsto gnojnih ran ima naše šolstvo, ki bi že davno mogle ozdraviti. Ali naj navajamo? Vzemite le vprašanje učnih knjig! Ko je učiteljstvo želelo dopusta za sestavljalce, ni bilo govora o tem pri oblastih. Danes smo na jasnem, zakaj ne. Karkoli je učiteljstvo priredilo, vse je uživalo neomejeno nezaupanje pri recenzorjih. Tekstí so se morali popravljati in nikdar niso bili pogodi, sestavljalec pa se je še veselil, če ni bilo njegovo delo že a priori zavrženo. Nasprotno so se odobrila berila, ki so bila naravnost genialno bedasta. Zakaj to? Ker sploh ni bilo nikakega kriterija nikjer, marveč je presojanje oseb odločevalo na vsej črti. Če so vladali taki časi, da se je lahko lagalo in podkupovalo, kolikor je kdo hotel, to je bilo postranskega pomena. Tako smo videli, da so morale rabiti knjige, ki so bile celo prepovedane, a ni imel učitelj zanje nadomestila. Ko bi nekaterim izmed učiteljev poverili nalogo, da sestavijo na podlagi točnih navodil, brez borniranosti in brez humorističnih predpisov majhnih ljudi, dobre knjige, bi take knjige že imeli in če bi dali njih avtorjem oz. prirejevalcem plačane dopuste, bi še vedno prihranili stotisoče, ki so se zavrgli s tiskanjem dobrih, nerabnih knjig.

Prav tako absurdno je «urejeno» nadzorstvo ljudske šole. Lahko mirno trdimo, da se ljudska šola sploh ne nadzoruje več. Če je kak razred kje posebno srečen, vidi nadzornika enkrat v letu, in sicer za 10—15 minut. Da to ni nadzorstvo ljudske šole, ne bo najbrže nihče oporekal. Zakaj so stvari take? Zato, ker slovenskega ali hrvatskega učitelja principielno ni mogoče imenovati za nadzornika in ker je treba šteditи pri nadzorniških plačah. Naj se nam ne zameri, če povemo, da je tudi to stališče popolnoma pogrešeno. Kakor je ironija bridka, vendar lahko povemo, da bi nadzorniki slovanske krvi bolj ozkosrčno, bolj državi udano vršili svojo službo, kakor manj odvisni in sumničevanjem manj izpostavljeni vneti Italijani na nadzorniških mestih. Nimajo tedaj vzroka, da bi se navduševali za nadzornike slovanske krvi, a to pa smemo in moramo povedati, da ni vseeno, ali se ljudska šola nadzira, ali je nadzorstvo zgolj humbug. Za nas je šola brez nadzorstva, šola, ki je posvečena propadanju. A če je višji namen, da se ljudsko šolstvo čim bolj razruši, naša organizacija o tem ne more molčati. Prvič ne, ker so s propadanjem šole zadete one plasti v ljudstvu, ki sploh ne dobe druge naobrazbe in drugič, ker se z rušenjem šole trati narodno premoženje in ugonablja pridobitvena zmožnost množic.

«Collaborazione delle Amministrazioni scolastiche» pravi lepo zgoraj navedena okrožnica. Da, ko bi že iz prvega začetka sodelovali okrajni šolski svetí v polnem obsegu pri razvoju ljudske šole pod novim režimom, bi nikdar šolstvo toliko ne stalo, bi nikdar ne prišlo do vseh mogočih monstruoznosti in napak, ki smo jih videli in bi šola že kdaj poslovala v najlepšem redu. «Collaborazione» je ostala na papirju in je odvisna od slučajev: če je gospodom komisarjem sodelovanje simpatično, prav, se ga poslužijo, če ni, potem ostane mrtva črka. Da je brez «sodelovanja» upravljanje ljudske šole mnogo lažje, nihče ne dvomi, ali je pa šoli na korist, to je drugo vprašanje. Uprava, kjer je ljudstvo izključeno, je vedno najdražja, ker je nabolj dostopna korupciji. Absolutizem pa je tudi politično zavrgljiv, ker neti nezadovoljstvo. Čudimo se, da oblast tega ne razume. Ali res nič ne uče zgledi Angležev, ki gredo s svojim selfgovernement do skrajnih mej?

Danes se že razločno vidi, da je ljudsko šolstvo v najslabšem stanju tam, kjer okrajnih šolskih svetov ni ali ne poslujejo redno. Ravno v takih okrajih prevladuje v šolskem vprašanju politični moment, ker je uprava nesposobna, da bi z birokratizmom reševala stvarne probleme šole. Kakor se je izkazal zgolj politični kriterij pri zadevi učnih knjig in v vprašanju šolskega nadzorstva neprimeren in škodljiv, tako je njegova uporaba politično vse prej kot modra. V teku zadnjih let smo videli često, da so postali najslabši učitelji zaupne osebe in vzor-pedagogi, kar niso bili nikdar, nasprotno so se preganjali tovariši, ki jim ni bilo mogoče dokazati enega samega madeža. In ravno v onih okrajih, kjer se politična oblast najbolj boji sodelovanja, tam je največ političnega preganjanja. Namesto da bi se stvari uredile na kompetentnem forumu, se tolče po učiteljstvu in šolsko vprašanje se ostri v politično smer po zaslugi nemodrih, nesposobnih uradnikov. Krivo ni učiteljstvo, krivi so tisti, ki avtokratsko in brez trohice političnega instinkta prezirajo načelo o sodelovanju. Učitelju, bogme ,ni prijetno, če je politično zasledovan; toda veliko lažje prenese preganjanje, če vidi, da ni preganjan toliko radi kake dejanske krivde, kolikor radi nesposobnega, osebnega režima uradnikov, ki ne vedo, kaj delajo in uporabljajo zakone samo tedaj, kadar morejo z njimi učiteljstvo zadeti. V takih razmerah ima učitelj največjo moralno oporo, preganjanje svojega namena ne doseže, nasprotno, preganjani je, ki zmaguje.

«Nelle libere istituzioni d'Italia le popolazioni di altra stirpe troveranno libero sviluppo.» Res je, ustava Italije je svobodoljubnejša od marsikatere druge v Evropi. Toda razmere v naši deželi na šolskem polju, izvzemši morda goriški in tolminski okraj, niso dokaz navedene resnice. Kje so drugi okrajni šolski sveti, če abstrahiramo Gorico in Tolmin? Kje je bil deželni šolski svet do včeraj, dasi govori okrožnica iz leta 1921 o sodelovanju šolskih samouprav? Zakaj se učiteljstvo odslavlja? Ali zato, da imamo izgovor, če se razne šole ne odprejo?

V nedogled bi mogli naštevati podrobnosti, ki dokazujejo nasprotje med modrimi besedami in modrimi dejanji. Skoro vse pa se da reducirati na dve besedi: birokratični absolutizem. Ta je končni krivec, da na šolskem polju škodljivo in neomejeno prerašča politični moment stvarni problem, in sicer prav tako malo v interesu ljudstva kot v interesu vlade.

Pričenjamo novo šolsko leto. Pričenjamo ga tako kot vsa dosedanja, brez reda, brez jasnosti, brez soglasja, mimo lepih besed o svobodnem razvoju in brez vere v izboljšanje. Le to vemo, da ne nosi učiteljstvo odgovornosti, če razmere niso take, kakor bi lahko bile. Vprašanje ljudskega sodelovanja v šolstvu je danes prav tako pereče, kakor ob času ustanovitve ljudske šole in mimo tega vprašanja ne bo mogla vlada, če ji je res kaj na zdravem razvoju šolstva. S prezirom šolske samouprave namreč ni mogoče dalje, napaka raste za napako, greh za grehom. Smo mnenja, v imenu civilizacije, naj bi se nasprotja ne ostrila.

Dnevne vesti

Dogodki v Bocenu. Včerajšnji «Popolo di Trieste» je objavil dolgo poročilo iz Bocena o operacijah fašistovskih čet proti tamkajšnji občini. Poročilo je zelo zanimivo in dogodki, ki se v njem opisujejo, tako značilni, da jih je vredno zabeležiti tudi za naše čitatelje. Ne pozabimo predvsem naglasiti, da so fašisti rabili pri tem pohodu prave vojne zvijače. V Bocen so prihajali po eden ali dva kakor kaki prebivalci iz okolice, ki pridejo v mesto po svojih opravkih. Kmalu potem pa so že bili zbrani v mestu v popolni opremi s čeladami na glavi. Tudi poveljništvo je postopalo po predpisih visoke strategije (vojne znanosti). Da bi se oblastva prevarila, je izdalo povelje za odhod v Borgo Valsugana, kjer bi se imela vršiti neka fašistovska slavnost. Toda oblastva niso šla na limanice — pravi poročilo dalje — in potem so se začeli dogodki naglo razvijati. Najprej so fašisti zasedli šolsko poslopje «Elisabeth». Zasedba se je izvršila pod poveljstvom tržaškega poslanca Giunte, ki je vdrl z osmimi četniki v šolo in ujel pet **karabinerjev** (orožnikov), ki so šolo stražili. Tu se je potem nastanil glavni štab (quartiere generale) zasednih fašistovskih čet. Isti dan, t. j. 1. t. m., se je vršil sestanek med fašistovskima poslancema Giunto in De Stefanijem in okrajnim civilnim komisarjem v Bocenu. Ta poslednji je varoval ugled države in skrbel za spoštovanje zakona s tem, da je vršil vlogo posredovalca med fašistovskim poveljstvom in občinskim svetom. On je izročil fašistom odgovor bocenskega županstva, ki pa so ga odklonili, ker so ga smatrali za nezadostnega.

Drugi dan, t. j. 2. oktobra so fašisti uprizorili otvoritev šolskega leta za italijanske otroke, ki bodo imeli svojo šolo, kjer je bila do sedaj nemška. **Otvoritev šole se je vršila po programu, ki ga je sestavilo fašistovsko poveljstvo.** Učenci so se zbrali v Defregerstrasse in so se v spremstvu fašistovske straže podali v sprevodu v novo šolsko poslopje. Tudi pred šolo je bila postavljena fašistovska častna straža. Ko je prišel sprevod do šole, so zavzele vse fašistovske čete položaj «Mirno» v znak pozdrava. Nato se je vršila otvoritev šole. Govorili so razni fašistovski prvaki, fašisti so zapeli fašistovsko himno, nakar je poslanec De Stefani pozval učitelje, naj začnejo s poukom in šolarji so se razvrstili po posameznih razredih. V vsaki razred pa so fašisti postavili po enega četnika kot častno stražo.

Tretji dan so fašisti nasilno zasedli občinski urad. Pri tem je prišlo do spopadov med njimi in orožniki. Pri spopadu, pri katerem je bilo več ranjenih na obeh straneh, so fašisti kričali orožnikom: Ne streljati! Živela Italija! Končno so bili orožniki «premagani» in fašisti so vdrli v notranjost mestne hiše ter zasedli vse urade. **Takoj po zasedbi je prišel v občinski urad okrajni civilni komisar (okrajni glavar) in je imel sestanek s fašistovskima poslancema Giunto in De Stefanijem. Fašistom je naznanil, da je s posebnim odlokom že imenoval za bocensko občino izrednega komisarja.** Fašistovska poslanca sta mu odgovorila, da ne zapustijo občine, dokler ne bo sedanji občinski svet razpuščen in imenovan kr. občinski komisar.

Tako je bilo v Bocenu 1., 2. in 3. oktobra v III. desetletju XX. stoletja po Kristusovem rojstvu.

Ali je ugled države v nevarnosti? Kljub vsemu, kar se dogaja v starih in novih pokrajinah, kljub temu da nima zakonita vlada takorekoč več nobene besede, kljub vsemu temu ugled državne oblasti ni še v nevarnosti. Tako stoji stvar vsaj po mnenju ministrskega predsednika Pinerolca Facte. Svoj čas smo poročali, kako so častitljivi senatorji na svoji zaključni seji očitali Facti, da ni ugled državne oblasti samo v nevarnosti, temveč da je že padel pod ničlo. Facta je ta očitanja odločno zavrnil, meneč da to ne more biti res, ko pač stoji dejstvo, da je kralj svobodno potoval po Italiji, ne da bi ga bil kdo nadlegoval ali oviral. Če bi bil ugled države padel, bi se bilo moralo kralju kaj zgoditi. Tako je modroval Facta pred par meseci. Medtem pa se je dogodil znani slučaj z njegovim tovarišem justičnim ministrom Alessiom, kateremu so fašisti prepovedali priti v Padovo k neki svečanosti in ki je moral pred njimi zbežati, ker bi sicer nihče ne hotel biti v njegovi koži. Prišlo je torej v Italiji že tako daleč, da niso pred fašisti več varni niti kraljevi ministri! A minister je prvi za kraljem in od njega do vladarja ni več daleč. Zato bi bilo zanimivo vedeti, ali je trmec Facta od zadnjič kaj izpremenil svoje naziranje o ugledu državne oblasti ali ne. Slučaj ministra Alessia mu mora vsekakor iti po glavi, kajti od Alessia do Facte je pa še mnogo bližje nego od Alessia do kralja!

K stavki srednješolcev. Kakor naglašamo v današnjem uvodniku, se sedanje gibanje med srednješolci izrablja predvsem v svrhe splošne politične agitacije, ki je naperjena proti vsaki avtonomiji novih pokrajin. Da je dijaška stavka tudi politična zadeva, je priznal sam načelnik šolskega oddelka prof. Lizier. Kljub temu pa ima to gibanje vsekakor tudi svoje stvarno jedro, ki ga hočemo resno upoštevati tudi mi. V ta namen priobčujemo sledeče strokovnjaško pojasnilo, ki smo ga prejeli iz krogov naših priznanih šolnikov:

nepovoljnega reda, lahko vstopi s tem spričegello) z enim edinim redom «šest».

Šolsko leto na srednjih šolah v Trstu se je pričelo s stavko in sicer s stavko učencev. Vzrok je zavlačevanje zenačenja srednjih šol v novih pokrajinah z onimi v starih; povod pa je omejitev števila učnih predmetov, iz katerih smejo učenci v naših krajih delati ponavljalni izpit v jesenskem terminu.

Ker imamo tudi mi nekje onstran hribov nekakšno sredjo šolo ali celo dve, kjer menda toliko učenci kolikor učitelji bore malo izvedo o dogodkih zunaj kotline, kjer životarijo, hočemo na kratko obrazložiti to gibanje dijaštva.

Vzrok leži, kakor rečeno v različnem ustroju šolstva v novih in v starih pokrajinah. Pri nas tvorijo vseh sedem razredov realke, odnosno vseh osem razredov gimnazije eno šolo, z istim ravnateljem, z istimi učitelji in v istem šolskem poslopju. V starih pokrajinah pa moramo strogo razločevati med «tehnično šolo» (scuola tecnica) in «tehničnim zavodom» (istituto tecnico), odnosno med «gimnazijo» (ginnasio) in «licejem» (liceo). Tehnična šola ima tri letnike in odgovarja trem nižjim razredom naše realke. «Tehnični zavod» ima štiri letnike, toda pri tej šoli razlikovati moramo različne oddelke, ki odgovarajjo po učnem programu ali 4 višjim razredom naše realke (kakor je to n. pr. v Idriji) ali pa različnim strokovnim srednjim šolam. Gimnazija ima pet letnikov in odgovarja približno nižjim petim razredom naše gimnazije, licej s tremi letniki pa zadnjim trem letnikom naše gimnazije. Tehnična šola in tehnični zavod, odnosno gimnazija in licej v starih pokrajinah sta popolnoma ločena. Imata drugo učno osobje, različna ravnatelja in sta večinoma tudi v različnih poslopjih. Učenec, ki je dovršil tehnično šolo ali gimnazijo, dobi «odpustnico» (diploma di licenca), ki mu daje pravico za vstop v tehnični zavod, odnosno v licej in ki ga vsposablja za vstop v različne državne službe.

Pri nas pa je stvar deloma še po starem, deloma pa po novem. Tako dobi učenec, ki je dovršil 3. razred realke ali 5. razred gimnazije «spričevalo» (pagella). Ako nima nobenega nepovojnega reda, lahko vstopi s tem spričevalom v naslednji razred pri nas, nikakor pa ne v 1. razred tehničnega zavoda ali liceja v starih pokrajinah. Zato se zahteva «odpustnica», ki jo dobi pri nas samo na izrecno zahtevo.

Odpustnice pa že ne dobi, ako ima samo iz enega predmeta red «šest». Radi tega mora delati v julijskem, odnosno v jesenskem terminu izpit iz vseh predmetov. Tu pa nastnejo lahko skrajno komični slučaji. Učenec ima n. pr. smolo pri izpitu in dobi iz enega ali celo več predmetov red «pet». Odpustnice ne dobi, pač pa sme brez drugega v naslednji višji razred, ker ima šolsko spričevalo (pagello) z anim edinim redom «šest».

Sploh so izpiti, ki strašijo po šolah. Kdor nima koncem šolskega leta povoljnih redov, mora delati izpit pred posebno izpraševalno komisijo. (Spomin na stare premestne izpite!) Ako ima učenec smolo, sme v jeseni zopet poskusiti srečo. Ne glede na to, da postane tako šola «loterija», je ta izpitni sistem skrajno mučen za učence in za učitelje. Zato so hoteli pri nas vsaj nekoliko ovirati ta loterijski sistem in so omejili število predmetov, iz katerih se sme ponavljati izpit v jeseni, na dva. Toda ta omejitev je le iluzorna in skrajno nepravična. Nepravična, ker so s tem prikrajšani učenci novih pokrajin napram onim iz starih, nepravična pa tudi radi tega, ker ima praktično vrednost samo za uboge učence. Bolj premožen učenec se pelje samo do prihodnje enakovrstne šole onstran stare meje in dela tam mirno izpit iz kolikorkoli predmetov. Za naše dijake v Idriji pa bi znalo pri tem imeti še posebno važnost znanje italijanščine.

S stališča dijakov je torej sedanje gibanje popolnoma utemeljeno. Takisto tudi s praktičnega stališča, kajti po sedanjih razlikah v ustroju in tudi v učnem načrtu je prestop učencev iz kake šole starih pokrajin na eno naših šol in obratno zelo težaven, tupatam skoro nemogoč in dela uspešnemu pouku le največje težkoče.

Na drugi strani pa imamo vprašanje: Ali naj se označijo naše šole z onimi v starih pokrajinah, ali obratno one z našimi. Profesorji starih pokrajin so se svoječasno skoro enoglasno izrekli za naš šolski ustroj in so celo zahtevali nekakšno šolsko avtonomijo. Naš šolski ustroj in naše učne načrte so hvalili tudi vsi italijanski pedagogi in centralni nadzorniki. Splošno je veljala naša šola za boljšo in zato se ni hotelo jo takoj označiti s šolami starih pokrajin. Na drugi strani pa se ne more šolski sistem v starih pokrajinah spremeniti čez noč. Reforma bi bila prehitra in preradikalna. Sedaj gre splošno stremljenje gotovo pod vplivom sedanje politike za tem, da se šole v novih pokrajinah označijo z onimi starih, da naj gre torej naša šola za nekaj desetletij nazaj zato, da bi se po nadaljnih desetletjih zopet povspela na dosedanjo višino.

«V kraljestvu palčkov». Šentjakobska čitalnica priredi v kratkem to velezanimivo pravljično igro. Prvič, odkar je prišla na oder, bo oprema popolnoma odgovarjala duhu igre. Kulise, vzorno napravljene samo za to priliko, bodo gotovo zadivile občinstvo, čarobna luč v raznovrstnih barvah bo učinkoval tako, da se bo vsakemu zdelo, da je prenešen v raj vil in škratov. Sploh bo, kar se opreme tiče vse na svojem višku, za kar nam jamči naš kulisni mojster g. Bizjak. Kar se igre tiče, smo uverjeni, da bodo malčki kos svoji težki nalogi. Oglejte si to igro in ne zamudite te lepe prilike.

Pri društvu «Prosveti» v Trstu, via Fabio Filzi 10/I se lahko naroče sledeče knjige:

Murnik: Ženini naše Koprnele, L 2.40; Oreł: Pasti in zanke, L 2.60; Zorec: Zmote in konec gospodične Pavle, L 2.40; Gradnik: Pot bolesti broš. L 3.40, v platno vezana L 4.40; S. Sardenko: Dekliške pesmi, L 6.—; Boris Miran (Stritar): Strunam slovo, broširana L 3.40, v platno vezana L 5.—. Vodnik Anton: Žalostne roke, L 4.40; Tolstoj: Spoved, L 4.60.

Istotam se lahko naroči «Zemljevid slovenskega ozemlja» (1.35 m × 1 m) merilo 1 : 200.000 (1 cm = 2 km). Cena 8.40.

Pri pošiljatvi po pošti naj se pošlje denar vnaprej, ker so stroški po povzetju neprimerno višji.

Poštnina (priporočeno) do 2 knjig L 2, do 4 knjig L 3;- **(navadno)** do 2 knjig L 1, do 4 L 2 itd.

S seje ožjega okrajnega šolskega sveta v Sežani dne 9. septembra 1922. Prestavljeni so bili oziroma na novo imenovani sledeči učitelji in učiteljice: Na Barko: Ferluga Ferdinand; v Divačo: Vodopivec Olga; v Kobjeglavo: Gerdol Ivan; v Lokev: Cotar Olga in Štrekelj Marij; v Lipo: Černigoj Karol; na Misliče: Milič Angel; v Povir: Škrt Štefanija; v Pliskovico: Cok Olga; v Orlek: Kocjan Jožef; v Stomaž-Kazlje: Tomšič Živko; v Šempolaj: Hmelak Pavla; v Slivno: Fonda Ana; v Škrbino: Luksa Zala; v Sesljan: Rebek Ljudmila; v Štanjel: Škof Henrik in Vlacovich Mar.; v Tomaj: Urbančič Marija; v Dutovlje (eksk.): Kocjan Ivan; na Vojščico: Čuk France; na Vočljigrad: Grgič Jurij; v Zgonik: Grgič Silvo in Oreł Angela; v Saležu: König Pavla.

Za lani ustanovljeno italijansko šolo v Divači: Saba Ema; za letos ustanovljeno šolo v Nabrežini: Decurto Lamberta.

Za pouk italijanščine na slovenskih šolah v okraju so imenovani: V Sežano: Pibernik Ivan; v Nabrežino: Vallig Olga; v Komen, Sveto, Tomaževico: Steinmayer France; v Šempolaj in Slivno: Minias Anton; v Dutovlje, Skopo, Koprivo: Fiegel Viktorija; v Štanjel, Kobljeglavo: Vlachovich Ivan; v Mavhinje, Sesljan: Prelz Marija; v Škrbino, Lipo: Sacher Hortenzija; v Zgonik, Saležu: Cattanese Ivana; v Gorjansko, Brje: Stecher Evgenija; v Tomaj, Dutovlje: Scolaris Dolores.

Vsled pomanjkanja učiteljstva bodo na petrazrednici v Nabrežini in šestrazrednici v Sežani po 4, na štirirazrednici v Komnu pa 3 učne moči.— Iz istega vzroka bo potovalna šola v Štomažu in v Kostanjevici.

Gledè draginjske doklade učiteljstvu se je sklenilo tozadevno proučiti in pri bodoči seji ožjega in pomnoženega okr. šol. sveta staviti predlog.

Za popravo šolske stavbe v Škofjem se bo dovolilo 8000 lir.

Za popravo šolske stavbe v Komnu se bo predsedstvo obrnilo na tehnični oddelek pri generalnem civilnem komisarijatu v Trstu.

Ne podpisujte na slepo pooblastil! Zadnja številka «Obnove Goriške» prinaša sledeče važno svarilo za vojne oškodovance: «Dobili smo sledeči dopis, ki ga radevolje priobčimo, ker potrjuje, da smo imeli s svojim člankom v zadnji številki «Pozor na sleparje» popolnoma prav.

Vojni oškodovanci! Ne podpisujte pooblastil nikomur ne za premičnine ne za nepremičnine. Okoli vas tekajo goljufi in sleparji, katerih še nikoli videli niste in ki jih ne poznate. Z lepimi in sladkimi besedami ter z vsemogočimi obljubami vas mamijo in peljejo na sodnijo ali k notarju da jim tam podpišete, ne da bi sami vedeli kaj. Sotrpini, spametujte se enkrat! Ali ne vidite, kako se ti gospodje z avtomobili vozijo na vaš račun? Ali ne vidite, kako razuzdano živijo, igrajo in denar zapravljajo itd., in vse to na račun vaših žepov? Spametujte se in vrzite vse čez prag, ki vam na ta račun pridejo v hišo tudi ako je domač agent, saj ti niso nič boljši od tujih, bržkone še slabši.

Ti pooblaščenci vam ne morejo prav nič pomagati, razen prazniti vaše žepe.

V vsaki vasi je več ali manj pametnih mož, do teh se obrnite, da vam nasvetujejo.

Domači mešetarji se pa opozarjajo, da jenjajo že enkrat z zapeljevanjem že itak nesrečnih vojnih oškodovancev, ker drugače se bodo začela imena dotičnih oseb spravljati na dan.»

Živina na račun vojne odškodnine. Tržaško finančno ravnateljstvo objavlja: Ministrstvo za osvobojene dežele je javilo z brzojavko z dne 28. septembra 1922 št. 46550 finančnemu ravnateljstvu v Trstu, da ima v kratkem prispeti večja količina govede in prešičev iz Ogrske. Krajevno pristojni finančni uradi so vsled tega pooblaščeni, da sprejmejo prošnje vojnih oškodovancev za dodelitev goved in prašičev na račun vojne oškodnine po predpisih, ki jih je ministrstvo izdalo za razdelitev živine dospele iz Nemčije.

Šentjakobska «Čitalnica» naznanja slavnemu občinstvu, da je odprla zopet svojo knjižnico, ki posluje redno vsako nedeljo od 10—11 zjutraj v otroškem vrtcu (stari policiji) pri Sv. Jakobu. Član je lahko vsakdo. Vpisnina znaša 1 liro ter 1 liro mesečno za vporabo knjig. Knjižnico priporočamo zlasti naši mladini, da se ji ne bo treba v bližajočih se zimskih večerih dolgočasiti, ko ima na razpolago za malo svoto denarja lepe poučne in zabavne knjige. Darovi knjig se sprejemajo ob nedeljah od 9½—11 v istih prostorih. Prejeli smo nadalje 27 knjig, katere so darovali gg. Vrčon Slavko (18), Kranjc Slavica (8), Kreševič Ivan (1). Darovateljem se odbor najtopleje zahvaljuje.

Odbor.

** **Izlet Slov. plan. društva.** Slov. plan. društvo napravi v nedeljo 8. t. m. jesenski družinski izlet na Golec nad Velikim Repnom. Sestanek na Opčinah pri tramvajski postaji ob 8½. Kdor noče peš na Opčine, se lahko pelje gor z openskim tramvajem ob 7½ oziroma najkasneje ob 8. Z Opčin peš čez Veliki Repen na Golec, eventuelno na Volnik. Na vrhu Golca odmor in južna iz nahrbtnika. Z vrha skozi Repnič na Devinščino pri Proseku, kjer bo v znani Dolenčevi gostilni skupni obed in prosta zabava. (Za obed bo preskrbljeno). Proti večeru peš v Barkovlje. Ker izlet ni naporen in se uživa z Golca lep razgled po Krasu, ki se prične ravno sedaj kazati v svoji jesenski lepoti, se srčno vabijo planinci in prijatelji krasne narave, da se izleta v čim večjem številu udeleže.

V primeru slabega vremena se izlet preloži na prihodnjo nedeljo.

Poverjeništvo «Goriške matice» za Trst je v ul. Molin a vento št. 7 (prodajalna kož) na uslugo ves dan od 8.—19. Knjige «Goriške matice» za leto 1923. so sledeče: 1. Veliki Koledar 1923; 2. Dr. Pavlica: «Sirahova knjiga»; 3. Dr. Gradnik: «Zlata srca». Naročnina, ki jo je treba plačati vnaprej, znaša letos za vse tri bogato ilustrirane knjige **samo 4 (štiri) lire.** — Tržačani, napravimo vsak svojo dolžnost!

Društvena vestí

Šentjakobski «Sokol» ima danes redno odborovo sejo, ob 8½ zvečer v navadnih prostorih. Radi njene važnosti pridite polnoštevilno in točno. Tajnik.

Odvada. Danes v četrtek 5. t. m. je sestanek vseh članov ob 20.30 v navadnih prostorih. Odvadarji, radi važnosti dnevnega reda, bodite točni in polnoštevilni!

Predsednik.

«Glasbena Matica». Vpisovanje v šolo «Gl. M.» se nadaljuje še danes od 10.—12. in od 14.—16. v prostorih «Delavskega podpornega društva» v ulici Torre bianca št. 39, I. nadstropje (levo).

Vpisovanje v šolo «Gl. M.» pri Sv. Ivanu se vrši danes od 14.—16. v «Narodnem domu».

MDP — Boršt. Danes točno ob 20 in pol se vrši izredni občni zbor. — Vsled važnosti dnevnega reda je navzočnost vseh tovarišev in tovarišic potrebna. Vabljeni so prijatelji društva. — Odbor.

Akad. fer. dr. Balkan. Danes točno ob 20'30 sestanek kjer zadnjič. Uro prej odborova seja. — Predsednik.

MDP Magdalena. Vsi tovariši so vabljeni, da se udeleže danes občnega zbora podružnice v Borštu.

MDP Sv. Jakob. Vsi tovariši so vabljeni, da se udeleže danes občnega zbora podružnice v Borštu.

Srednješolsko društvo «Zora». Vsi tovariši, ki mogoče še hranijo ljudskošolske knjige, so naprošeni, da jih darujejo zasebni šoli pri Sv. Jakobu. Prineso naj jih danes ob 4. v društvene prostore. Obenem je naprošen tov. blagajnik, da pride ob 4. uri v društvene prostore. Sestanek se danes ne vrši. — Odbor.

Krožek «Omladina», Trst, priredi v nedeljo dne 8. t. m. društveni izlet v bližnjo okolico. Zbirališče ob ½2 pred Bošketom. Krožkovi prijatelji dobrodošli. — Odbor.

Konsumno društvo «Jadran» vabi vse člane na skupno sejo, ki se bo vršila dne 11. t. m. ob 7. zvečer.

«Omladina» Magd. Danes točno ob 20. uri sestanek, katerega se morajo vsi brezpogojno udeležiti. — Vodja.

Rojaki! Ne zabite na Solsko društvo!

Iz tržaškega življenja

Lačna trojica. Včeraj, ko je odzvonilo poldne, so stopili v obljudeno gostilno «All'Isoletta» v ulici Chiozza trije prav čedno oblečeni «gospodje». Sedli so za pogrnjeno mizo pri vhodu, poklicali k sebi natakarja ter mu naročili, naj jim postreže s prvovrstnim kosilom ter s tremi steklenicami penečega se refoška. Kmalu jim je znosil natakar ves ta božji blagoslov na mizo. Ko so spravili jedačo in pijačo pod svojo streho, so še nekoliko posedeli, potem pa je eden izmed njih vstal in odšel, seveda ne da bi plačal. Kmalu za njim je odšel na isti način še drugi. Natakarji so seveda zapazili to gibanje, in ko je hotel še tretji posnemati vzgled svojih dveh tovarišev, so ga pa prijeli ter izročili policiji, in to iz tega razloga, ker ni imel revež, da bi s čim plačal kosilo. Končal je v zaporu. Imenuje se: Santo Ravalico, star 22 let, brez stalnega bivališča. Ime ostalih dveh «gostov» ni hotel izdati.

Čiščenje. V noči od torka na sredo je bilo aretiranih v raznih delih mesta deset takih oseb, o katerih se pravzaprav ne ve, kaj iščejo v Trstu. Nimajo namreč ne dela ne stalnega bivališča. Poleg tega so pa skozi in skozi sumljivi. Na državne stroške bodo čim preje ekspedirani v tisti kraj, kjer jim je tekla zibelka.

Kdor zna, zna. Pod tem naslovom smo svoječasno poročali o neki 36 letni Evgeniji Boscarolijevi, stanujoči v ulici Giuliani, ki je na zelo zvit način opeharila nič manj kot dvanajst strank, s tem da jim je prodala neko stanovanje, katerega v resnici ni bilo. Ženska je končala seveda radi te protipostavne prodaje v zaporu v ulici Coroneo.

Včeraj zjutraj se je zglasila na policijskem komisariatu v ulici Amerigo Vespucci neka Kristina Dariseva, stanujoča v ulici dell'Industria št. 9, in vložila ovadbo proti goriomenjeni ženski. Ženska je namreč opeharila Darisevo z nekim perilom za 180 lir.

Ne more pozabiti Trsta. Neki Dimitrij Daloskov, mož, ki šteje svojih 42 let, ne more pozabiti Trsta. Pred nedolgim časom je bil namreč radi nekega greha ekspediran v svoj rojstni kraj v Bolgarijo. Tam pa se mu je začelo tožiti po Trstu, in zato je prilezel nazaj. O njegovem prihodu so pa izvedeli policisti, ki so ga aretirali ter ga izročili svojim predstojnikom. Ti so ga zopet ekspedirali v Bolgarijo. Toda to pot s posebnim spremstvom.

Tatvina na parniku. Delavec Gabrijel Pintorcich, stanujoč v ljudskem prenočišču v ulici Pondares, je «obiskal» včeraj na parniku «Salvore» kabino natakarja Romana Bonifacia. Da bi imel spominček na «obisk», je spravil skupaj dva para hlač, par brisalk in serviet ter odšel z ukradenim blagom pod pazduho . . . naravnost v roke nekega pomorščaka. Ta ga je izročil policiji, ki je ukrenila, da je šel možakar v zapor; blago je bilo seveda vrnjeno lastniku.

Hišna preiskava. Med priskavo, ki so jo izvršili včeraj policisti v nekem stanovanju, je bila zaplenjena zlata ura in več oblek. Vse skupaj je bilo pred nedolgim časom ukradeno iz stanovanja Ivane Vanzetta v ulici del Bosco štev. 50.

Otrok padel raz okno prvega nadstropja. 3letni Jakob Cereto se je igral včeraj zjutraj na oknu stanovanja v prvem nadstropju hiše št. 4 v ulici Pondares. Nenadoma se je pa preveč nagnil ter padel na dvorišče. Zlomil si je levo roko ter si pretresel možgane. Prepeljali so ga v težkem stanju v mestno bolnišnico.

Sreča v nesreči. Tudi Silvijon Mikelič, star 15 mesecev, stanujoč v Rojanu Vernielis št. 567, je padel včeraj, med igranjem, z balkona ki je visok kake 4 metre. K sreči ni dobil težjih poškodb, razen par prask na čelu. Prvo pomoč je dobil na rešilni postaji.

Vesti z Goriškega

Prenos svetogorske M. B. v Sveto Goro. Pretekli pondeljek je videla Gorica morda eno svojih največjih slavnosti. Čudodelno sliko M. B. Svete Gore so zopet prenesli na mesto, kamor spada. Že lansko leto, ko so prepeljali sliko iz begunstva in so jo nastanili začasno v goriški stolnici, je bila izražena želja, da naj podoba pride čimprej v novo, za silo dograjeno svetišče na sveti Gori. Ta misel je prišla do svojega izraza pretekli pondeljek, ko so ob največjih svečanostih prenesli čudodelno sliko. Ta dan je bila Gorica ena sama množica ljudi; še nikoli se ni toliko ljudstva zgrinjalo po mestnih ulicah, odkar stoji mesto. Odvsepovsodi so prihiteli, da spremijo Marijo na njeni veličastni poti. Sodijo, da je bilo pri tej svečanosti navzočih do 100.000 ljudi z Goriškega, Tržaškega, Furlanije, Jugoslavije in drugih pokrajin. Oltar, na katerem je bila izpostavljena slika, je gorel v tisoč lučicah. Na desettisoče ljudi je pristopilo k sv. obhajilu. V Gorico so bili prišli že v nedeljo, mnogo jih je prebilo noč v cerkvi, kjer so ob vznožju M. B. peli in molili. V pondeljek ob 7. uri je daroval na oltarju M. B. sveto mašo knezonadškof. Maši je prisostvoval dr. Pettarin, drž. odbornik Pontoni in zastopnik municipija Grusovin. Po maši je izročil č. g. Kren M. B. pozdrave Goričanov. Nato je velikanska množica ljudi obdala Piazza Duomo in stolno cerkev. Čudodelno sliko so sneli, nadškof je intoniral Salve Regina. Množica je pela. Duhovščina je spremila čudodelno sliko do voza na trgu Cavour, kjer so čakali tudi zastopniki oblasti, med drugimi tudi dež. poslanec Križman, zastopniki videmskega deželnega sveta in drugi. Zvonovi po mestu so zvonili, godbe so zaigrale, tisoč bander je zaplapolalo, cvetje se je vsipalo — znamenje, da gre Marija. Ob pol devetih se je pričel pomikati triumfalni voz, ki je bil vpřežen z belci, ob straneh so delali častno stražo orožniki v paradi, za vozom so šli otroci v belih oblekah, za temi istotako belo oblečene deklice z belimi palmami, potem oblasti, nato zopet deklice s cvetičami in venci in trakovi, ki so nosile napise v slovo Mariji. Zbor deklic je pel, med pavzami petja pa je udarjala godba, ves čas pa se je z oken vsipalo cvetje na množico. Pol ure je rabil voz, da je prišel na Travnik, kjer so stali vojaški kordoni. Vse palače so bile okrašene s preprogami, okna razsvetljena. Ne bomo naštevali na mestu raznih duhovskih zastopstev, ker nam nedostaje prostora. Naj navedemo samo v glavnem posamezne skupine, ki so se udeležile triumfalne procesije, ki je trajala celih sedem ur.

Šla je kolona slovenskih mladenk v narodni noši, slovenski možje, ki so peli pesmi, za njimi žene. Nato zopet mladenke s cveticami, Istrijanke v svojih značilnih nošah, zopet Slovenke in Slovenci, ki so peli svete pesmi. Marijine hčere. Slovenke in nato zopet možje. Duhovniki raznih furlanskih krajev, nato godba salezijanskega zavoda v Gorici. Nato frančiškani, jezuiti in mladinski krožek, za vsem tem mestna godba. Slednjič Uršulinke in nune iz zavoda Notre Dame, deklice iz Ločnika in okolice Svete Gore, nato zopet Marijine hčere. Posebno slikovita skupina furlanskih mladeničev in mladenk v lepih narodnih nošah. Sledil je zbor in za zborom triumfalni voz, za vozom oblasti, belooblečene deklice in Marijine hčere. Nato posamezna goriška društva. Povsod zunaj mesta so bili pripravljeni slavoloki, povsod so sprejemale Marijo belooblečene deklice s cveticami. Najlepši slavolok je naredila mizarska zadruga v Solkanu. V Solkanu so se sprevodu pridružile nove množice. Bilo je krasno vreme, ko se je začel sprevod pomikati počasi navkreber na hrib. Kdor bi od daleč gledal ogromno množico, ki se je vzpenjala na goro, tu ta stran sedela, počivala, se krepčala in zopet šla dalje v nepretrgani vrsti, bi imel enega najlepših prizorov pred očmi. Kakšna razlika od tedaj, ko je na teh pobočjih divjalo človeško sovraštvo. Ne moremo popisati vseh podrobnosti, predaleč bi zašli. Pri Selih (pri Grgarju) je čakala Marijo nova množica, ki se je pridružila. Velika množica se je pridružila tudi iz čepovanske doline, ki je z glasnimi klici pozdravljala Marijo, ki jim bo zdaj tako blizu in bo gledala na njih griče in globeli s svojo materinsko skrbjo. — Počasi je procesija dosegla vrh hriba. To se je zgodilo okoli ene ure popoldne. Množica, ki je čakala Marijinega prihoda na vrhu hriba in množica, ki je prihajala na vrh, sta se strnili skupaj. Okoli tretje ure popoldne je Marija prestopila prag cerkve po šestih letih odsotnosti. Cerkev je bila vsa natlačena ljudstva. Č. g. Marold je imel nagovor v italijanščini, v katerem je opisal begunsko pot čudodelne slike in njeno vrnitev. Podoben govor je imel v slovenskem jeziku tudi č. g. Jakob Rejec iz Solkana. Knezonadškof je nato intoniral Te Deum, nakar je blagoslovil navzočo množico. S tem je bila slovesnost v glavnem končana. Množica pa se je vsipala še od vseh strani, da pozdravi Marijo v novem svetišču, na obnovljeni svetogorski božji poti. Ta dan bo gotovo ostal nepozabljeni vsakomur, ki se je udeležil triumfalnega prihoda čudodelne slike na sveto. Goro.

Mi smo mi. Eno je čisto gotovo: precej pretepaškega duha je v nas, to si moramo priznati. In sram nas je lahko, da se med nami zgode slučaji, ko kar na eno samo nedeljo več ljudem puščajo kri. Žganje in pomanjkanje izobrazbe — posebno po naših hribih. Tako nam poročajo žalosten slučaj, da so se fantje stepli v pondeljek zvečer v Batah (Banjšice). Pri tem je dobil 26 letni Fabijan Leopold 22 cm dolgo rano v desno stegno. Klanjšček Lojze, tudi iz Bat, 22 let star, je dobil težko rano z nožem v desno stran dolenjega dela trebuha, da so mu creva izstopila. Ta se nahaja v zelo nevarnem stanju. 19 letni Žbona Lojze je tudi dobil dva zabodljaja z nožem.

Prosvetni tečaj akad. društva «Adrija», 27., 28., in 29. avgusta 1922. Otvoritev tega tečaja se je vršila v Vipavi pred ljudstvom s predavanjem o narodni higieni. Ostala predavanja so se nadaljevala na Nanosu pri «Blažonu». Naj omenim tu le nekaj misli, ki jih je podal cand. iur. Nanut zbranemu dijaštvu:

Dijaštvo mora stati s teptanim, revnim ljudstvom v boju zoper socialno izkoriščanje. Proletarskemu narodu je treba politike proletarcev. Dijaštvo naj gre med kmečko in delavsko ljudstvo in pelje naj ga organizirano v kulturnih društvih resnejšim ciljem naproti, kot pa so dosedanji vzori nekaterih društev: zabava in malomeščanska ošabnost.

Pozival je dijaštvo k organizaciji in disciplinaciji samih sebe, «ker za uspešno soc. delo je nujno potrebno, da začne dijak to delo najprej pri samem sebi.»

Ostala predavanja so tudi deloma razjasnila še nerešene naloge, ki čakajo duševnega delavca-dijaka, če hoče zadostiti zahtevam časa in dejansko pokazati, da hoče resnično služiti svojemu narodu.

Vračali smo se z mislijo tov. Jelinčiča: «Vrgli smo seme in morda vzklije kak sad iz tega.»

Le eno: Vrzel se je občutila med stebričjem. Ravno mesta, kjer bi morali stati visoki stebri, so bila prazna. Visoki stebri namreč zrò daleč.

Prip. uredništva: To poročilo, ki smo ga prejeli iz kroga goriških akademikov, je precej zakasnelo po krivdi sedanjih poštnih razmer.

Kanal. (Meškova «Mati»). Dne 23. in 24. septembra je uprizoril dramatični odsek Kanalske Čitalnice Meškovo Mater. Priznati moramo, da je bila žalojgra zelo dobro podana. Najboljše izpričevalo za igralce in najlepše plačilo za njihov trud je bila napeta pozornost, s katero je občinstvo sledilo igri od začetka do konca. Igralci so se stako silo vživeli v svoje vloge in se pri igri tako razživeli v njih, da so posamezni prizori izvabljali poslušalcem solze v oči. To moramo posebno pohvalno poudarjati, da igralci svojih vlog niso recitirali iz glave, ampak so govorili vsako besedo od srca; zato so pa tudi šle te besede o materi-domovini do srca. Imeli smo pred seboj sicer diletante in opazili na njih to in ono diletantsko nedovršenost, a igrali so z izredno ljubeznijo in globokim, pristnim čuvstvovanjem. To je dalo igri posebno vrednost in pričo tega so nekateri nedostatki izginili skoraj neopaženi. — Ta — tople ljubezni do domovine polna — igra je postala na odru življenje; vsi pomisleki, ki so jih nekateri imeli proti vprizoritvi, so se izkazali za prazne in nične.

Milan (Miljutin Garlatti) je imel za svojo odlično dramatično zmožnost jako hvaležno vlogo, v kateri je lahko razvil svoje moči. Igral je z globokim, toplim čuvstvovanjem in silno temperamentnostjo in se zaživel v tragiko sklepnega dejanja tako, da bi se bolj ne bil mogel. Mestoma bi se ga želeli bolj naravnega; njemu, ki se more s takim umevanjem in čuvstvovanjem vživeti v dejanje, ni treba umetnega patosa; naj da čuvstvu naraven izraz. — Silva (Brezigarjeva) je bila Milanu zelo primerna protiigralka; kot novinka v taki vlogi je s svojo igro vse nepričakovano presenetila. V kretnji in kostumu je zelo dobro podala oster kontrast med ponosno Silvo prvega in strto siroto sklepnega dejanja. V prvem dejanju je podala par krasnih slik in pokazala, da je v njej odličen dar izrazite in efektne kretnje, ki ga šolanje lahko razvije za podajanje pristnih mimičnih lepot. Zelo dobro je igrala tudi v zadnjem dejanju.

Zelo srečno je bila oddana vloga matere. Miren in priprost je bil nastop te ljubeče in trpeče matere; a vsa skromnost je dihala nekaj dostojanstvenega; iz vseh kretenj in iz glasu igralke je odsevala in odmevala tiha, zatajevana bol, prepojena s toplo krvjo srčne ljubezni. Mati je čutila, da stoji pred nami kot poosebljen simbol nesrečne matere-domovine. — Tinka (Slava Angeli) je ustvarjena ljubka naivka; zato je najbolj dopadla v mirnih, naivnih scenah; pokazala je pa tudi toplo čuvstvo in ustvarila par prisrčnih prizorov; posebno lepa slika je bil nastop z bratom Ivanom (Kristjan Bavdaž), kateri je svojo kratko vlogo, prizor s Tinko in slovo od matere, prav dobro podal. Tinka je ustvarila še par prisrčnih slik v žalostno-ljubkih scenah z bolno materjo in bolno Silvo. Bila je na odru mirna, a zelo simpatična prikazen. — Mirno in dostojanstveno je igral župnik (Karrert), ki je po svoji zunanjosti podal res Meškovega župnika, samo da je bil premladostno maskiran. V razgovoru z Milanom mu je zažarelo oko in vztrepetaval glas, da smo vsi čutili, kako v dno srca čuti veliko, bridko ljubezen do prezirane domovine. — Šandor (Alfonz Garlatti) je imel kratko vlogo, v kateri je zopet razkril svoje znane igralske sposobnosti. Pri Križniku (Bajt) je bil nastop boljši kot deklamacija, ki ni bila ravno slaba, a ne povsem oglajena; razvije se pa v dobrega igralca z vajo in časom. Podobno je tudi Tržanka, ki je zbudila s svojim kostumom in nastopom obilo smeha, bila v kretnji boljša kot v glasu; ustvarila pa je dobro karikature intrigantke in klepetulje.

Režija igre je bila dobra; posamezne scene so bile zelo lepe; bilo pa je tudi nekaj pogreškov, kakršni se sčasom pri takih igralcih sami odpravijo. Scenerija je bila skromna a okusna; kostimiranje prav dobro, markiranje nekoliko manj dobro. Ko dobijo Kanalci električno luč, bo moral oder skrbeti za bolj primerno luč.

«Mati» je bila vprizorjena v slovo fantom ki odhajajo k vojakom; boljše in lepše besede bi jim Čitalnica ne mogla dati na pot.

Dobro bi bilo, da bi to igro vprizorili kanalski igralci še kje drugje.

Podružnica zveze vojnih invalidov v Tolminu naznanja, da bo dne 8. oktobra t. l. ob 13 in pol izredno zborovanje za vojne invalide, vdove, sirote in stariše v vojni padlih. Zborovanje se bo vršilo v Kobaridu v prostorih g. Franc-a Miklavičа, št. 134. Potrebna je polnoštevilna udeležba!

Iz Sežane. Deželna zavarovalnica, podružnica v Sežani, bo imela svoj vsakotriletni občni zbor v nedeljo, t. j. 8. oktobra t. l. ob 1½ uri popoldne.

Zborovalo se bo v prostorih gospe Gabrščekove v Sežani.

Predsedništvo vabi vse člane k temu prevažnemu zborovanju, kjer jim bo izvoliti predsednika, podpredsednika in cenilce.

Pravico pristopa k zavarovalnici imajo vsi posestniki živinorejci sežanske in bližnjih občin, spadajočih k goriški deželi. Voliti smejo samo oni udje, ki so že vpisani, in oni, ki se vpišejo pred volitvijo. Stroške za živinozdravnika krije dežela in deželni zavod za zavarovanje govejе živine do ¾ in le ¼ pripada na prizadetega zavarovanca. Razen teh stroškov nosi deželni zavod tudi vse stroške za uradnike in pisarno ter ostalo. — Priporoča se vsakemu živinorejcu, da pristopi k zavarovalnici.

PODLISTEK

Igralec, ki dobiva.

Spisal Mavricij Jókai

Iz madžarskega izvirnika poslovenil

Ivan Koštiál 8

Najmičnejši pa je razgled iz južnega stolpa: odtod je videti v ves Reški zaliv, v vzadju z Učko goro, z otokoma Cresom in Krkom, z ladjami, ki prihajajo z daljnega morja. Tam pokriva gorska pobočja še temno zelenje pragozdov.

Gospod Métel je obiskal vse štiri stolpe po vrsti. Tri sobe, ena nad drugo, z zarezanimi oboki tvorijo notranjščino teh stolpov. V sobah prvih treh stolpov so stene vse počečkane z imeni, s šegavimi in otožnimi stavki v francoskem in laškem jeziku; vmes je tu pa tam kaka karikatura. A sobe četrtega stolpa niso nič počečkane, ampak kažejo sledove nekake primitivne (preproste) sobne slikarije. Ta stolp se razločuje od drugih tudi v tem, da so pragovi vrat iz črnega mramorja in da štrli zgoraj na vrhu napustka po ena grobo izklesana moška glava. — «Jaz izberem vse tri sobe tegale stolpa za stanovanje svoji sestri,» je dejal novi grajščak. — «Tedaj je gospod zares odkril edini za stanovanje pripravni kraj v svojem gradu, edini kraj, v katerem se je mogoče takoj nastaniti,» je rekel narednik, mamzela Aksamita. — «Veselim se, da se najini nazori precej od začetka tako strinjajo. Dajva takoj gori prinesti po mornarjih sobno opravo in drugo ropotijo! Za shrambo jedil, menim, se bo najbolje dala uporabljati votlina s kapniki, ker se neprenehoma prenavlja.

«Tudi to se je gospod dobro izmislil. No, tedaj pojdiva po pohištvo, dokler je svetlo!»

(Kaj je mogel najti Métel dobrega v tem, da se eden oddelek tega poslopja prenavlja? Po lastni zmožnosti kapa stara štukaturna plast doli in iz nje okameneva talna plast.)

«Še nekaj hočem gospodu pokazati,» je dejala Aksamita, ki med izprehodom ni bila vzela pipe iz ust, marveč je venomer puhala dim krutega komisnega tobaka, kakršen se prodaja za vojake. — S pritličnega hodnika se je prišlo skoz železne duri na plano. — Ko sta tam izstopila, je iznenadil Metéla nepričakovano najden kup zakladov. — Zares je bil zaklad: vrtec poln južnih rastlin. Ves vrt ni bil večji kot 20 korakov v dolžino in 6 v širino.

Pa še tega je bilo mogoče uničujoči prirodi le na ta način ugrabiti, da so postavili okoli njega iz ogromnih skal zid, en seženj visok, ob katerem se lomi srd severnega vetra, ko plane s hribov doli; samó proti morju je v zidu majhna vrzel, odkoder se vidi doli v strmo skalno globino. Vrt je zanemarjen; vidi se, da zdavnaj niso tu stanovali taki ljudje, ki se naslajajo s cvetlicami; ampak en velik rožmarinov grm je vendar privezan k stari oljki, ki se krivi poleg zidú, tako da je tam nastala naravna utica in pod njo je velika kamnata plošča za sedenje. — «Tale oljka velja največ pri vsej hiši», je rekel Métel. «To verjamem», je pritrdila Aksamita. «Daje nam olje za celo leto. Še zdaj imamo nekaj lanskega.» Rekši je odmaknila veliko kamnato ploščo ter odkrila pod njo okrogel basén, ki je bil kar tako enostavno vdolben v skalo; takšno posodo imajo Morlaki za olje. — «Gospod lahko poskusi; še zdaj je olje sladko in sveže.» To je Métel tudi storil. To pa ni bil pravi vzrok, da je tisto srebrnolistno drevo tam v skalnati rebri tako visoko čislal. — «Ampak o temle drevesu naj gospod nikomur ne pravi,» je Aksamita opozorila, «zakaj če zvedo oni gospodje tamle doli, da je tukaj še ena oljka, bodo naredili posebno dražbo!» Gospod Métel se je zasmejal.

«Jaz pa nisem tega povedala zato, da bi se gospod temu smejal. V tem-le kraju je ta navada: če prodajo kos zemlje, ki ima v kakem kotu oljko ali kostanj, tedaj ne prodajo drevesa z zemljiščem vred, ampak drevo ostane staremu gospodarju; to edino drevo preživlja celo družino; to zapišejo v posebno, veliko knjigo, in kadar pride tako drevo na dražbo, tedaj naj bi bil gospod tam; videl bi, kako znajo tukaj ljudje eden drugega presegati v ponudbah: od sto do sto goldinarjev do tisoč, do dva tisoč! Stara oljka ali kostanj je zaklad! Če gospod izblebeče, da je tukaj oljkovo drevo, mu ga ugrabijo; zakaj Lah ne pusti, da bi kupil drevo kak tujec; in potem bo moral gospod dopustiti, da prehodi kupec ves grad do oljke.

«Prikrival bom svojo dobro voljo». — Čas je bil, da se gre dol na obrežje; zakaj solnce je bilo že zdavnaj zašlo in le zaradi dolgega poletnega somraka je bilo še svetlo; nebo je bilo pomarančaste barve ter je v vznožju padalo v bakrenordeče ozračje, kar je kazalo slepilno nasprotje z jeklenosinjo barvo morja; noč se je bližala in Metéla je čakal še dobršen kos dela.

Ko sta prišla doli k pristanišču, je stopil pred nju gospodar barke ter jel z nevzdržno zgovornostjo razkladati, da se je z mrakom obrnil veter zelo ugodno in da zdaj lahko odjadrajo nazaj v Bakar. S tonnare*) da javljajo, da je šla velikanska množica tunov v ribjo past; te bo treba prepeljati na Reko na ribji trg. Zato bi mu bilo všeč, če bi dovolil gospod, da izkrcajo pohištvo na obrežje, jutri zjutraj da pridejo nazaj, da bi vse prenesli gor v grad. Takrat bodo tudi njega peljali nazaj na Reko. Dosedanjo prevoznino da bi rad imel na dlani.

---

*) tonnara (laški) je kraj, kjer solijo tuna (ribo), a tudi zaliv, kjer se lovijo tuni.

(Dalje.)

Objava. Podpisani odbor «Slovenskega Alojzijevišča» v Gorici obvešča javnost, da se sredi oktobra tek. leta odpre zavod v Gorici, v ulici Soškega mosta (Via Ponte Isonzo) štev. 7-9 za vzgojo in prehrano slovenskih dijakov, ki nameravajo obiskovati ljudske ali srednje šole v Gorici. V zavodu se odpre tudi zasebna pripravnica, v kateri se bodo učenci pripravljali na sprejemne izpite za gimnazijo za sedaj v italijanskem jeziku. Razume se, da se izobrazijo predvsem v svojem maternem jeziku. Za sprejem v zavod naj stariši ali njih namestniki predložé do 15. oktobra t. l. naslednje listine: 1) krstni in rojstni list; 2) spričevalo o cepljenju koz (nekolek.); 3) zadnje šolsko spričevalo; 4) spričevalo (nekolek.) duhovnega urada o lepem obnašanju učenca in priporočilo. Mesečnina za prehrano v zavodu in podučevanje znaša 150 lir, ki se mora vnaprej plačevati. Šolske potrebščine, poprava obleke in pranje perila se posebej računa. Prošnje za sprejem naj se pošiljajo na naslov: Mons. Dr. Josip Ličan, prof. bogosl. v Gorici (Via Orzoni št. 31). Zavod se trenotno še popravlja, a koj ko bodo poprave dovršene, oz prične z notranjo pripravnico; vsekakor se bo skrbelo, da se sprejeti učenci tekom leta zadostno usposobijo za sprejemne izpite, ki se vrše koncem šolskega leta. — V Gorici, dne 15. septembra 1922. — Odbor «Slovenskega Alojzijevišča».

Književnost in umetnost

Boris Miran «Strunam slovo». Zbral in objavil F. S. Šegula. V Ljubljani 1922. Založila Jugoslovanska knjigarna. — Ne čudimo se, če so danes izšle te pesmi, ki so take ,kot jih navadno izdajamo šele po smrti vsakega pesnika. Stritar je danes tako pozabljen, kot da je že davnaj umrl, in redki oni, ki se začudi, ko čuje, da še vedno živi Komaj v letih vojne strahote in splošne lakote smo se spomnili nanj z darovi, da ni popolnoma izihral v Aspangu pri Dunaju, kjer s svojo priletno ženo deli težo — starosti. Mnogo je verzov, ki so raztreseni po naši domovini, verzov, ki jih je pesnik odgovarjal na razne pošiljatve v blagu in denarju, od šolskih otrok in tudi od privatnikov. To dejanje narodove skrbnosti je bilo na vsak način hvale vredno in najbrže edino izdatnejše plačilo za pesnikov mnogoletni trud na polju slovenske književnosti in naše kulture. — Pesnik Stritar je bil ena najmarkantnejših osebnosti našega slovstva. Bil je v isti čas estetsko in tudi drugače najizobraženejši človek med Slovenci. Mnogo je bral, mnogo se je učil in kar je bilo glavno, videl je za tedanje čase tudi mnogo sveta. Spoznal je tuje kulture, tuja slovstva, tujo filozofijo. Bil je svetovno orijentiran, edino zmožen, da pokaže skozi okno, skozi katero je on gledal v svet, tudi drugim nove neznane pokrajine. Dasi danes ne sodimo njegovega talenta bogve kako visoko, in bodo njegovi umotvori, ki so bolj plod volje in znanja, kot velikega pesniškega talenta, kmalu pozabljeni, ne bo pozabljen njegov kritični duh, njegova šola, zasluga, da nam je pomagal odkriti v kot vrženega Prešerna, po drugi strani, pa je bil tudi on prvi, ki nam je ustvaril leposlovni list, ki naj postane vez med občinstvom in umetnikom. «Dunajski Zvon» je bil prvi slovenski leposlovni list v pravem smislu te besede. Poleg tega ima zasluge tudi glede našega Gregorčiča, četudi zanikamo, da bi bil imel Stritar popoln duševen vpliv nanj, tudi glede svetožalja ne, zakaj pri Stritarju je bilo svetožalje prinešeno umetno od drugod, pri Gregorčiču pa je bilo naravno, ker je temeljilo v duši. Pač pa je Gregorčič prevzel od Stritarja pravilno estetsko obliko in je presegel svojega mojstra. To so glavne Stritarjeve zasluge, ko je nastopila nova doba in je svoje delo dovršil, se je umaknil. Samo še v Mohorjevi družbi je spisal štiri knjige za otroke. Vendar se je bilo človeku, ki je celo svoje življenje najlepše ure posvetil literaturi, težko ločiti od pisateljevanja. Tudi v najtežjih dneh stradanja v Anpangu ni miroval, sključen starček je slonel ob mizi in pisal svoje sočne izlive. Njemu, ki je svoječasno oznanjeval po Herderju posneto vseslovansko misijonstvo miru in sprave, se je zdel današnji svet čuden in nerazumljiv. Hrepenenje po miru buta v njem in hoče poleg drugega do izraza. Vedeli smo, da ima Stritar pesmi v svojem predalu, evo zdaj jih imamo v ličnem zvezku pred seboj. Niso literarni dogodek, ampak zanimive so kot vsaka literarna zapuščina. Vse pesmice skoraj so razmišljanje, filozofija, tu pa tam privre čustvo na dan, oblika je tu pa tam že šibka, vidi se, da roka ni več sigurna, a srce je še vedno isto, plemenitost oznanjujoče:

Kaj izmed božjih te stvari
Najbolj na svetu veseli? —
Na nebu blagi solnca svit
Na zemlji človek plemenit.

Kako se v njem združuje razum s čustvom priča:

Srce brez glave
Dela zmešnjave;
Glava brez srca
Tudi ne velja;
Srce in glava
Ta je prava!

V nadaljnih pesmih opisuje stanove, govori dečku, ki se napravlja na pot v življenje:

Moli, delaj brez napake
Živi, kakor hoče staro;
Če te vzamejo v vojake,
Štej si v čast, da si izbran.

Malo star nazor sicer, ki ne pelje do splošega miru v Evropi, ki si ga pesnik tako želi; pa že pove lepše deklici, ki ji priporoča brezpogojno poštenje, zakaj

«Ženska duša, šibka stvar!»

Več pesmi je posvečenih posameznim članom in prilikam v Šukljevi družini, to pomeni, da je mnogo s to družino občeval Ena pesem satira že iz l. 1905, «Pod Prešernovim spomenikom v Ljubljani.» (Stritarju ta spomenik ni bil povšeči, v več pesmih je izrazil nevoljo nad njim.) V zahvalo za knjigo, ki jo je spisal dr. Tominšek o Stritarju, mu je ta posvetil

«Obila setev, žetev mala.»

Znamenje, kako veliki so bili njegovi nameni in načrti in kako skromen je proti sebi in tudi strog. Sledi še par njegovih navadnih pesmi o «srečnem kmetiču,» «pomladi in čebelah,» «veverici» in druge.

Pod posebno vzglavje je dal pesmi «Iza svetovne vojne,» v katerih prvi izraža hrepenenje po modrem možu, ki ga kliče, naj pride iz daljave v to rohneče divjaštvo in naj pokliče vse, ki so dobre volje:

«V sveto vojsko, bratje, se zbacimo,
Zoper moč peklensko se borimo,
Mir in sprava naj po svetu vlada,
Bratovstvo od vzhoda do zapada!»

Evo, tu se zopet kaže njegova mesijanska misel, ki kliče po svetovnem miru.

Ptici naročuje, naj leti proč iz kraja, kjer divja boj, opeva mrtvega konja, ki ga žre krdelo vranov, lepa je pesem o begunki, ki nima hrane za dete in išče tolažbe — v valovih. Značilna je pesem vojnega dobičkarja, menda edina, ki jo imamo v našem slovstvu:

Vojske konec,
Prazen lonec;
Vojska, ne zapusti nas!
Slaba košnja,
Prazna mošnja
Bo, ko pride miren čas.
Dojka mila
Si hranila
Nas brez truda in skrbi;
Vsega dosti,
Vse sladkosti
Vojska nam si dala ti!
Omrzelo
Nam je delo
Truda, posta ni nam mar.
Tu ostani
In nas hrani,
Ne zapusti nas nikdar!

«Novi Zapiski». Izšla je septembrska številka «Novih Zapiskov». Uvodnik prinaša načelno razpravo Andreja Einspielerja, znanega politika koroških Slovencev, proti centralizmu, ki je bila objavljena 1862. leta. Drugi članek nadaljuje razpravljanje o slovenstvu, južnem slovanstvu in slovanstvu. Končno sta politični in kulturni pregled z raznovrstno vsebino.

Gospodarstvo

Umetno škropljenje na polju na Madžarskem se je letos po poročilih v gospodarskih listih dobro obneslo in je znatno napredovalo. Nad 500 oralov se je škropilo po različnih sistemih. Uspehi so vedno presegali pričakovanje. Budimpeštansko inženirsko društvo vodi te škropilne naprave in jih hoče še znatno preurediti. Vse kmetijstvo se živo zanima za to umetno škropljenje.

Francoska trgatev. Francija ima letos zelo ugodno trgatev. Leta 1921 je znašal pridelek malo nad 45 miljonov hektolitrov, prejšnje leto pa 59 miljonov hektolitrov. Letošnji pridelek se ceni nad 60 miljonov hektolitrov.

Cene soli v Avstriji. Z včerajšnjim dnem je določena cena za kuhinjsko sol 100 kg 300.000 K.

Borzna poročila.

Tečaji

Trst, dne 4. oktobra 1922.

Jadranska banka	119
Cosulich	357
Dalmatia	310
Gerolimich	1520
Libera Triestina	466
Lloyd	1230
Lussino	690
Martinolich	150
Oceania	144
Premuda	366
Tripcovich	299
Ampelea	673
Cement Dalmatia	560
Cement Spalato	300

Tuja valuta na tržaškem trgu:

Trst, dne 4. oktobra 1922.

ogrske krone	—.85.— —.95
avstrijske krone	—.03½ 05.—
češkoslovaške krone	76.25.— 77.—
dinarji	33.20.— 33·50
leji	14.—.— 14·75
marke	1.10.— 1.20
dolarji	23.50.— 23.65
francoski franki	178.—.—178·50
švicarski franki	437.—.—441·—
angleški funti papirnati	103.40.—103·75
angleški funti, zlati	111.25.—113·25
napoleoni	89.—.— 90·—

Mali oglasi

se računajo po 20 stot. beseda. — Najmanjša pristojbina L 2'—. Debele črke 40 stot. beseda. — Najmanjša pristojbina L 4'—. Kdor išče službo, plača polovično ceno.

15 TER v dobrem stanju, se proda. Via Foscolo 15, tobakarna. 1827

KUPUJEM staro železo in druge kovine po visokih cenah. Marchetti, Via Tesa 8. 1828

MESARJI! Prodam vso mesarsko opravo. Pojasnila v Via Giovanni Boccaccio 9, II. vrata 9. 1829

ČEVLJARSKI delavec se sprejme. Via Guido Brunner št. 9. 1830

GOSTILNO, v sredini mesta, pripravna za vipavska ali istrska vina, prodam po nizki ceni. Settefontane 34, prodajalna delikates. 1826

ŠVEDSKE KAPLJICE, izvrstno domače zdravilo za želodec, v lekarni v Sežani. 83/3

MLAD TRGOVEC želi znanja v svrho ženitve z gospodično v starosti od 19 do 22 let z nekaj premoženja. Cenjene ponudbe pod «Resnost» na upravništvo. 1824

URADNIK, vešč slovenskega, srbohrvatskega, italijanskega in nemškega jezika, išče kako prosto mesto, tudi na deželi. Ponudbe pod «Stanislav» na upravništvo. 1825

KONJ in enovprežen voz z vzmetmi, v dobrem stanju, takoj prodam. Naslov pri upravništvu. 1811

NAJBOLJŠE crème za olepšanje kože, proti lišaju in pegam, mila, toiletne pripomočke priporoča lekarna v Il. Bistrici. 28/1

POSLOVODJA, prva moč, zmožen voditi trgovino-knjigarno, dobi službo. Prednost imajo oni z večletno prakso. Poznanje italijanščine, nemščine in slovenščine v govoru in pisavi neobhodno potrebno. Ponudbe na upravništvo pod «Poslovodja». 1831

KLAVIR Bösendorfer se proda ali da v najem. Via Ruggero Manna 3, veža. 1832

ŽENSKA išče delo dve uri predpoldne in dve popoldne oziroma bi sprejela službo vratarice.

15 LETEN deček želi vstopiti kot vajenec v trgovino jestvin. Via del Prato 12, vrata 3, Vrdela (Case operaie). 1822

ZLAT, srebrn in papirnat denar se kupuje in prodaja po zmernih cenah. Menjalnica via Giacinto Gallina 2, (nasproti hotela Moncenisio). Telefon 31-27. Govori se slovensko. 1721

HISA z dvema stanovanjema, vrtom, vodo v hiši in stavbeno parcelo, dve minuti oddaljena od kolodvora Rakek, se proda radi družinskih razmer. Pojasnila v občinskem uradu v Rakeku. 1799

BAKER, bron, med, svinec se plačuje po najvišjih cenah v via Scalinata 3, Fonda. 1813

ODVETNIK dr. Joahim Ražem je preložil svojo pisarno iz ulice Filzi v ulico Giacinto Gallina št. 2, II. (vogal Goldonijevega trga). 1815

MEBLIRANA soba, lepa, zračna, se odda pri boljši družini. Vesel, via Giustinelli 4, pritličje. 1816

TOMAŽEVA ŽLINDRA, z garantiranimi 18% fosforne kisline, raztoplјive v citronovi kislini se dobi in naroča pri Kmetijski zadrugi v Trstu, kakor tudi pri njenih podružnicah v Štjaku, Avberju, Prestraneku, Kalu pri Št. Petru, Saležu in drugih. 1818

15 DO 16 LETEN deček se sprejme kot učenec za pekovsko obrt. Samo zdravi in močni imajo prednost. Nastop takoj. Ante Mlakar, Sv. Peter na Krasu. 1793

ODVETNIŠKA pisarna sprejme pisarniškega vajenca. Naslov pri upravništvu. 1821

V NEDELJO prvi jesenski plesni venček v dvorani DKD Campo S. Giacomo. Začetek ob 19, Bizjak. 1823

KRONE srebrne in zlate, plačuje po najvišjih cenah Pertot, Via S. Francesco 15, II. 19

POZOR! Krone, bisere, zlato, platin in zobovje po najvišjih cenah plačuje edini grosist Belleli Vita, via Madonnina 10, I. 82

SVINEC mehek (olovo) kupujem vsako množino. Naslov Kuret, Settefontane 1. 39

MIZAR se priporoča za vsakovrstna mizarska dela. Josip Bizjak, via Lavoratori 213. 74

KRONE, goldinarje plačujem po cenah, ki jih drugi ne morejo plačevati. Pondares 6, I. nadstr., desno. 57

Velika zaloga vina, žganja in likerjev

JAKOB PERHAUC

ustanovljena leta 1878

Trst, via S. T. Kydias št. 6, telefon 2-26.

Vedno v zalogi in po cenah izven vsake konkurence: pristen istrski tropinovec, kraški brinjevec in kranjski slivovec.

Lastni izdelki: šumeča vina kakor šampanjec, šumeči istrski refošk Lacrima Cristi in druga.

Specialiteta: Jajčji konjak in Crema marsala ter raznovrstni likerji in sirupi, kakor pristni malinovec in drugi. (50)

ODVETNIKA 84

Dr. FERFOLJA in Dr. SEDMAK

iz Trsta, via Fabio Filzi št. 17/I. (tel. 26-50)

sprejemata

svoje klijente iz sežanskega okraja

vsako soboto

pri AMFU v SEŽANI

VABILO

na

XVI. redni občni zbor

Kmetsko-ribarske posojilnice in hranilnice

registrovane zadruge z neomejeno zavezo

v Barkovljah

kateri se bo vršil

dne 22. oktobra 1922 ob 10. uri predp. v uradnih prostorih v Barkovljah.

DNEVNI RED:

1. Potrdilo načelništva.
2. Potrdilo letnih računov.
3. Poročilo o izvršeni reviziji.
4. Volitev načelništva in nadzorništva.
5. Slučajnosti.

(637) ODBOR.

Opomba. Ako bi ta občni zbor ne bil sklepčen, se bo vršil pol ure pozneje drugi, ne glede na število članov.

NAZNANILO.

Gospe in gospodične učiteljice se uljudno opozarjajo, da dobijo raznovrstne drobnarije za dekliška šolska dela v dobroznani prodajalni manufakturnega blaga **Lorenzo Scher, Campo S. Giacomo št. 16.** 638

Inserirajte v „Edinosti"

Rojansko konsumno društvo

išče

KRČMARJA

ali odda gostilno v najem.

Prosilci naj vložijo svoje prošnje do petka od 3. do 4. ure v gostilni pri cerkvi. 635

NAZNANILO. 633

Slavnemu občinstvu se uljudno naznanja, da se je na novo otvorila **v Postojni zaloga nagrobnih spomenikov v dvorišču gostilne Župan.**

Dr. A. GRUSOVIN

specialist za kožne in spolne bolezni ter negovanje kože, perfekcioniran na dunajskih klinikah.

Sprejema od 9—12 in od 3—7 ure.

Gorica (Piazza grande) Travnik hiša Paternoli. 60)

Zobozdravniško-kirurgični ambulatorij

Dr. Cicero Michelangelo - Postojna

• • •

MILAN PERHAVEC

zobotehnik

sprejema v Postojni (vila Jurca) vsaki dan od 10 — 12 in 14 — 17.

Ob nedeljah in praznikih ne sprejema.

Steklene šipe

vsake vrste in mere. Prodaja na debelo in drobno. — Postrežba na dom. Cene zmerne. Piazza Oberdan štev. 3. (Hotel Europa) telefon 44-23. 81

AMBULATORIJ

za spolne, sifilitične, kožne in otroške bolezni 44

D.ra G. & A. De Leo

Specialista spopolnjena na pariški kliniki

Moderno zdravljenje sifilitične bolezni, zoženja in vnetja cevi in kapavca.

Preizkušnja krvi za ugotovitev sifilitičnih okuženj

Sprejema od 19 do 12 in od 14 do 17.

Gorica, Piazza Nicolò Tommaseo (Piazzutta) 8

! KDOR HOČE KAJ KUPITI
KDOR HOČE KAJ PRODATI
KDOR IŠČE SLUŽBE, ITD.
INSERIRAJ V »EDINOSTI« !

Trgovsko-obrtna zadruga

v Trstu

registrovana zadr. z neomejenim jamstvom

Ulica Pier Luigi da Palestrina št. 4, I.

Obrestuje navadne hranilne vloge po

5%

vloge, vezane na trimesečno odpoved
po 5½% ako znašajo 20-30.000 Lit.
po 6% ako znašajo 30-40.000 „
po 6½% ako presegajo 40.000 „

Trgovcem otvarja tekoče čekovne račune

Posoja hranilne pušice na dom.

Za varnost vlog jamči poleg lastnega premoženje nad 2300 zadružnikov, vredno nad 50 milijonov lir.

Daje posojila na poroštvo, zastavo vrednostnih papirjev ali dragocenosti.

Uradne ure od 8—13.

Tel. št. 16-04. Tel. št. 16-04.

Srebrne krone in zlato plačujem po najvišjih cenah

ALOJZIJ POVH

Trst, Piazza Garibaldi št. 2

8 (prej Barriera)

Najstarejši slovenski denarni zavod.

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom,

uraduje v svoji lastni hiši

ulica Torrebianca štev. 19, I. n.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge za čekovni promet, ter jih obrestuje

po 4%

večje in stalne vloge po dogovoru.

Daje posojila na vknjižbe, menjice, zastave in osebne kredite. — Obrestna mera po dogovoru.

Uradne ure za stranke od 9 do 13.

Ob nedeljah in praznikih je urad zaprt

Št. telef. 25-67.

ALSESANDRO LEVI-MINZI via dei Rettori 1 in via Malcanton 7-13

POHIŠTVO

Absolutno konkurenčne cene. 67)

JADRANSKA BANKA

Delniška glavnica L 15,000.000 - Rezerve L 5,100.000

Dunaj, Opatija, TRST, Zadar. (1)

Afilirani zavodi v Jugoslaviji: **Jadranska banka, Beograd** in njene podružnice v Celju, Cavtatu, Dubrovniku, Ercegnovem, Jelsi, Korčuli, Kotoru, Kranju, Ljubljani, Mariboru, Metkovliču, Sarajevu, Splitu, Šibeniku in Zagrebu.

Afilirani zavod v New-Yorku: **Frank Sakser Stade Bank.**

Izvršuje vse bančne posle.

PREJEMA VLOGE

na hranilne knjižice in na tekoči račun ter jih obrestuje po 4%.

Na odpoved vezane vloge obrestuje po najugodnejših pogojih, ki jih sporazumno s stranko določa od slučaja do slučaja.

Daje v najem varnostne predale (safes)

Zavodovi uradi v Trstu:

Via Cassa di Risparmio štev. 5 — Via S. Nicolò štev. 9.

Telefon št. 1463, 1793, 2676. Blagajna posluje od 9. do 13. ure.